

ORIGINAL ARTICLE

Examples and Effects of Civil Liability of Electricity Supply Institutions in the "Distribution" Phase in Iranian and American Law

Faezeh Sadat Saadatmandi¹, Hasan Badini², Abbas Karimi³

1. PhD in Private Law, Islamic Azad University, Tehran Branch, Center, Tehran, Iran.

2. Associate Professor, Faculty of Law and Political Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran.

3. Professor, Faculty of Law and Political Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran.

Correspondence:

Hasan Badini

Email: hbadini@ut.ac.ir

Received: 29/Dec/2025

Revised: 06/Feb/2026

Accepted: 25/ Feb/2026

Published: 11/Sep/2026

How to cite:

Saadatmandi, F.S.; Badini, H.; Karimi, A. (2026). Examples and Effects of Civil Liability of Electricity Supply Institutions in the "Distribution" Phase in Iranian and American Law, Civil Law Knowledge, 15 (1), 65-82.

(DOI: [10.30473/clk.2026.73604.3347](https://doi.org/10.30473/clk.2026.73604.3347))

ABSTRACT

Electricity distribution is the final stage of electricity delivery by electricity supply entities. At this stage, the supply entities are responsible for the transmission and distribution of electricity to subscribers and consumers within the scope of the contract concluded for the transmission and transfer of electricity and have contractual liability towards subscribers and are considered liable towards other citizens and those who suffer losses from electricity distribution companies outside the scope of the contract in the field of their activities, in terms of extra-contractual liability or compulsory liability, and are required to respond and, if necessary, compensate for the damage. Of course, the determination of this liability in any legal system is based on conditions. The present study, by applying a qualitative method based on collecting information from library sources (documents) and an analytical-descriptive method, in the form of a comparative study, attempts to examine some instances that can create civil liability for electricity supply institutions at the distribution stage in the two legal systems of Iran and the United States against electricity consumers or subscribers, and to explain the effects governing the establishment of this liability, which is compensation for financial and physical damages. The findings of this study indicate that liability arising from "negligence and failure to take preventive measures and security measures", "lack of care and maintenance of facilities", "fire in equipment and electricity transmission and distribution lines", "reduction of the voltage of the electricity input to the consumer's meter (short-selling)", are examples of civil liability of supplying institutions at the distribution stage in Iranian and American law. Establishing this liability has consequences, the most important of which is compensation. In order to compensate for the losses of electricity subscribers and consumers, in the United States, mechanisms such as "compliance with defined standards and consequently improving quality", "service guarantee" and "compensation payment" are on the agenda, but in the Iranian legal system, only "compensation payment" is considered.

KEYWORDS

Civil Liability, Electricity Supply Institutions, Electricity Distribution, Iranian Law, American Law.

«مقاله پژوهشی»

مصادیق و آثار مسئولیت مدنی نهادهای تأمین کننده برق در مرحله «توزیع» در حقوق ایران و آمریکا

فائزه السادات سعادت‌مندی^۱، حسن بادینی^۲، عباس کریمی^۳

چکیده

توزیع برق، مرحله نهایی تحویل برق توسط نهادهای تأمین کننده برق است. در این مرحله، نهادهای تأمین کننده، متولی انتقال و توزیع برق به مشترکین و مصرف کنندگان برق در محدوده قرارداد منعقد در راستای انتقال و واگذاری برق هستند و دارای مسئولیت قراردادی در قبال مشترکین بوده و در قبال سایر شهروندان و کسانی که خارج از شمول قرارداد از ناحیه شرکت‌های توزیع نیروی برق در زمینه فعالیت ایشان دچار خسارت می‌شوند، از نظر مسئولیت خارج از قرارداد یا مسئولیت قهری، واجد مسئولیت تلقی گردیده و ملزم به پاسخگویی و در صورت لزوم جبران خسارت می‌باشند که البته احراز این مسئولیت در هر نظام حقوقی، مبتنی بر شرایطی است. پژوهش حاضر با کاربست شیوه کیفی مبتنی بر گردآوری اطلاعات از منابع کتابخانه‌ای (اسنادی) و روش تحلیلی - توصیفی، در قالب انجام مطالعه‌ای تطبیقی، در تلاش است برخی مصادیق را که می‌تواند برای نهادهای تأمین کننده برق در مرحله توزیع، در دو نظام حقوقی ایران و آمریکا ایجاد مسئولیت مدنی در مقابل مصرف کنندگان یا مشترکین برق نماید را مورد بررسی قرار دهد و آثار حاکم بر احراز این مسئولیت که همانا جبران خسارات وارده مالی و جسمانی می‌باشد را تبیین کند. یافته‌های این مطالعه حاکی از آن است که مسئولیت ناشی از «اهمال و کوتاهی در تدابیر پیشگیرانه و اقدامات امنیتی»، «عدم مراقب و نگهداری تأسیسات»، «آتش‌سوزی در تجهیزات و خطوط انتقال و توزیع برق»، «کاهش ولتاژ برق ورودی به کنتور مصرف کننده (کم‌فروشی)»، از مصادیق مسئولیت مدنی نهادهای تأمین کننده در مرحله توزیع در حقوق ایران و آمریکا است. احراز این مسئولیت آثاری را در پی دارد که اصلی‌ترین آن، جبران خسارت است. به منظور جبران خسارات مشترکین و مصرف کنندگان برق، در آمریکا سازوکارهایی تحت عنوان «رعایت استانداردهای تعریف شده و به تبع آن بهبود کیفیت»، «گرانتی خدمات» و نیز «پرداخت غرامت» در دستور کار می‌باشد، اما در نظام حقوقی ایران، صرفاً «پرداخت غرامت» مدنظر است.

واژه‌های کلیدی

مسئولیت مدنی، نهادهای تأمین کننده برق، توزیع برق، حقوق ایران، حقوق آمریکا.

۱. دکتری حقوق خصوصی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکز، تهران، ایران.
۲. دانشیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
۳. استاد تمام دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

نویسنده مسئول:

حسن بادینی

riyadine@ut.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۰/۰۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۱/۱۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۰۶

تاریخ چاپ: ۱۴۰۵/۰۶/۲۰

استناد به این مقاله:

سعادت‌مندی، فائزه‌السادات؛ بادینی، حسن؛ کریمی، عباس (۱۴۰۵). مصادیق و آثار مسئولیت مدنی نهادهای تأمین کننده برق در مرحله «توزیع» در حقوق ایران و آمریکا، دوفصلنامه علمی دانش حقوق مدنی، ۱۵ (۱)، ۶۵-۸۲.

DOI: 10.30473/clk.2026.73604.3347

مقدمه

امروزه برق یکی از منابع اصلی انرژی برای کشورها است تا نیازهای اساسی و رفاه شهروندان خود را تأمین کنند. شکل گیری صنعت برق به شکل کنونی در جهان، مبتنی بر تحولات بنیادینی بوده است که این صنعت از آغاز دهه ۱۹۹۰ تجربه کرده و سبب جداسازی قسمت بالقوه رقابت پذیر (تولید و خرده فروشی) از بخش های انحصار طبیعی (انتقال و توزیع) گردیده است. هدف اصلی تجدید ساختار مزبور، افزایش رقابت در صنعت و اطمینان از آن بود که اپراتورهای سیستم توزیع برق صرفاً بر عملیات توزیع تمرکز کنند و از این طریق بتوانند از صرفه های مقیاس بالقوه در بخش توزیع به صورت بهتری استفاده نمایند (Balas et. al, 2024: 303).

در راستای اعمال تجدید ساختار در صنعت برق در ایالات متحده آمریکا که از بزرگترین کشورهای تولید کننده و از جمله بزرگترین مصرف کنندگان انرژی در جهان به شمار می رود، اغلب نهادهایی که در بخش انتقال و توزیع انرژی این کشور فعالیت می کنند به بخش خصوصی تعلق گرفت و امروزه از جمله کشورهای با مشارکت بالای بخش خصوصی در صنعت برق تلقی می گردد (IEA, 2014: 47) و امروزه بخش عمده ای از این صنعت، خارج از حوزه اختیار و انحصار دولت فدرال اداره می گردد. در ایران نیز، صنعت برق از اوایل دهه ۱۳۷۰ به تغییر ساختار سازمانی خود اقدام کرد (توانیر، ۱۳۹۱). تجدید ساختار صنعت برق به معنای شکست انحصار عمودی دولت بر صنعت از طریق جداسازی زنجیره یکپارچه عمودی و برهم تنیده تأمین برق و تفکیک در قالب بخش های رقابت پذیر و رقابت ناپذیر بود (عبادی و دودایی نژاد، ۱۳۹۰). با تجدید ساختار، تولید کنندگان، خطوط انتقال و شبکه توزیع از هم جدا شدند و شاهد، تشکیل شرکت تولید، انتقال و توزیع نیروی برق ایران (توانیر) و استقلال صنعت برق از سویی و تشکیل شرکت ها و سازمان های تابعه توانیر (منظور و عسگری آزاد، ۱۳۸۷) از سویی دیگر بودیم. بر این مینا امروزه در ایران، شرکت های توزیع نیروی برق، یکی از نهادهای عمومی متصدی و پاسخگو ذیل توانیر محسوب می شوند که با انجام خدمات عمومی در کشور، انحصاراً توزیع نیروی برق ایران را در اختیار دارند و وظیفه توزیع نیروی برق را به مشترکان خانگی، صنعتی، کشاورزی، تولیدی و... بر عهده آنهاست (حبیبی، میری و اسماعیلی، ۱۴۰۳: ۹).

در کل باید اذعان داشت که امروزه، نهادهای تأمین کننده برق، در کنار تولید و تأمین انرژی برق، متولی انتقال و توزیع برق به عنوان یک کالای شناخته شده و مورد داد و ستد است و نقش اساسی در ارائه خدمات به مشترکین و مصرف کنندگان برق در

محدوده قرارداد منعقد در راستای انتقال و واگذاری برق دارا می باشد؛ این در حالی است که در خصوص اعمال تصدی و حاکمیتی در صنعت برق باید اذعان داشت که در تمامی جوامع، مالکیت نیروگاه های تولید برق، مدیریت و سرمایه گذاری در فعالیت های بالادستی شامل تولید، خرید و فروش و توسعه در انحصار بخش دولتی است و صرفاً در مرحله انتقال و توزیع آن به مشترکین است که شاهد نقش آفرینی نهادهای خصوصی در نقش تصدی گری می باشیم.

لازم به ذکر است، «نهاد تأمین کننده برق»، دارای مسئولیت قراردادی در قبال مشترکین بوده و در قبال سایر شهروندان و کسانی که خارج از شمول قرارداد از ناحیه شرکت های توزیع نیروی برق در زمینه فعالیت ایشان دچار خسارت می شوند، از نظر مسئولیت خارج از قرارداد یا مسئولیت قهری، واجد مسئولیت تلقی گردیده و ملزم به پاسخگویی و در صورت لزوم جبران خسارت است که البته احراز این مسئولیت در هر نظام حقوقی، مبتنی بر شرایطی می باشد.

نوشتر حاضر با طرح این سؤال که مصادیق مسئولیت مدنی نهادهای تأمین کننده برق در مرحله توزیع در نظام حقوقی ایران و آمریکا کدام است و چه آثاری را در پی دارد؟ در تلاش است در قالب انجام مطالعه ای تطبیقی، برخی مصادیق را که می تواند برای نهادهای تأمین کننده برق در دو نظام حقوقی ایران و آمریکا ایجاد مسئولیت مدنی در مقابل مصرف کنندگان یا مشترکین برق نماید، مورد بررسی قرار دهد و آثار حاکم بر احراز مسئولیت مدنی نهادهای تأمین کننده برق که جبران خسارات وارده مالی و جسمانی می باشد را تبیین نماید. با توجه به اینکه هدف اصلی قواعد مسئولیت مدنی جبران خسارت های مادی و معنوی زیان دیده و ترمیم زیان وارده می باشد، لذا از نظر حقوقی، نه تنها اشخاص حقیقی، بلکه اشخاص حقوقی نیز در قبال اعمال خود مسئول و ملزم به جبران می باشند؛ چرا که اصول حقوقی و عدالت اقتضا می کند همان گونه که اشخاص حقیقی اگر خسارت و زبانی وارد آورند، متحمل پرداخت خسارت می شوند، در مورد اشخاص حقوقی نیز همین گونه عمل شود.

مبنای مسئولیت مدنی نهادهای تأمین کننده برق

۱. مبنای مسئولیت مدنی نهادهای تأمین کننده برق در

نظام حقوقی آمریکا

در نظام حقوقی آمریکا، نظریات «تقصیر» و «مسئولیت محض» رویکردهای نظری غالب در خصوص مبنای مسئولیت مدنی می باشند که در ادامه به تفکیک به موارد مذکور پرداخته می شود:

الف) نظریه تقصیر: تقصیر به عنوان یکی از مبانی عمده مسئولیت مدنی در نظام حقوقی آمریکا همواره مدنظر بوده است. بر پایه این مبدأ فکری هر خسارت جبران‌پذیر است مگر اینکه ناشی از رفتاری باشد که هدف آن در این نظام حقوقی حفظ منافع ارزشمندتر از آن ضرر باشد (لاری و همکاران، ۲۰۱۱: ۳۷۹)؛ بدین معنی که هر رفتار که سبب خسارت عمدی به دیگری بشود، قابل نکوهش است، مگر اینکه سایر منافعی که به بار می‌آورد بر ضرر وارد آمده چیره باشد و آن را توجیه کند. پس هنگامی که رفتار قابل نکوهش سبب ورود خسارت به دیگران می‌شود، مرتکب آن باید خسارت را جبران کند و به همین قیاس، خسارات غیر عمدی نیز به‌طور معمول قابل جبران است، مشروط بر اینکه ناشی از رفتاری خطرناک و ناروا باشد. مقصود از رفتار خطرناک و ناروا خطرناکی است که همراه با پیامدهای آن بر فایده رفتار سبب ورود زیان چیره باشد، رفتاری از این‌گونه از نظر اجتماعی نامطلوب است و باید در زمره اعمال سزاوار سرزنش بیاید. شایان ذکر است، اصل تقصیر تنها درباره رفتاری اعمال می‌شود که ضد اجتماعی باشد؛ بدین معنی که هزینه‌ها و ضررهایش از منافع آن بیشتر باشد. در حقوق آمریکا سنجش منافع و زیان‌های رفتار به‌طور معمول در مورد خسارت‌های عمدی و نظریه‌های توجیه‌کننده، مانند دفاع شخصی و دفاع از مالکیت و ضرورت‌های عمومی انجام می‌گیرد، اما درباره اضرار به غیر عمد سنجش سود و زیان به این منظور است که چه رفتاری بی‌مبالاتی و تقصیر است (برنستین، ۱۹۹۸: ۱۱۷).

ب) نظریه مسئولیت محض: مسئولیت محض^۱ در حقوق آمریکا، به معنای مسئولیت قانونی برای خسارت وارده بدون نیاز به اثبات تقصیر یا اهمال کاری از سوی عامل زیان است و چنین خلاصه می‌شود که هر کس مسئول خسارت‌ها و خطرناکی است که از رفتار و فعالیت‌های او ایجاد شده است؛ لذا گفته شده که اساساً در این نوع از مسئولیت به دنبال اثبات وجود بی‌احتیاطی و بی‌مبالاتی و نیز علت بروز خسارت نیستیم (مان و روبرتس، ۲۰۱۰: ۱۰۴۷). در واقع، در این نوع مسئولیت، ایجاد مسئولیت با احراز تخلف از انجام تعهدات قراردادی، بدون توجه به ارتکاب تقصیر و معافیت از مسئولیت با قطع رابطه سببیت از طریق انتساب آن به عامل خارجی، محقق می‌شود و لذا حمایت بیشتری از زیان‌دیدگان قراردادی و جبران خسارات ایشان به عمل می‌آورد. بر این مبنا در این موارد دادگاه اهمیتی نمی‌دهد که آیا رفتار خوانده از سر تقصیر بوده یا توأم با حسن نیت و اساساً

در دعوایی که بر اساس مسئولیت محض مطرح شده باشد، صرفاً اثبات قوه قاهره یا موارد مصرح توسط قانون است که می‌تواند منجر به رهایی خوانده از مسئولیت مدنی گردد.

۲. مبانی مسئولیت مدنی نهادهای تأمین‌کننده برق در حقوق ایران

مبانی مسئولیت مدنی نهادهای تأمین‌کننده برق در حقوق ایران مبتنی بر سه نظریه «تقصیر»، «خطر» و «انتساب اضرار» می‌باشد که در ادامه به تفکیک هر یک از مبانی مذکور تشریح می‌گردد:

الف) نظریه تقصیر: حسب ماده یک قانون مسئولیت مدنی ایران، مسئولیت بر مبنای «تقصیر» استوار شده است. تقصیر دربرگیرنده تخلف از تعهد و التزام قانونی یا قراردادی و یا تجاوز یک شخص به حقوق شخصی دیگری برخلاف متعارف است و می‌توان گفت که تقصیر عبارت است از عمل خلاف حق که یک شخص نسبت به شخص دیگری انجام می‌دهد؛ بنابراین هرگاه شخصی در اعمال و رفتار خود احتیاط معمول و مرسوم در جامعه را رعایت نکند یا از مقررات تخلف کند و موجب زیان شود مسئول و مقصر شناخته می‌شود و ملزم است از عهده جبران زیان وارد شده برآید (یزدانیان، ۱۳۹۵: ۴۳).

طرفداران نظریه تقصیر در راستای پاسخ به این سؤال که مبنای مسئولیت عامل زیان چیست و چرا وی ملزم به جبران خسارات وارده می‌باشد؟ سعی کرده‌اند ردای اخلاقی بر قامت مسئولیت مدنی پوشانده و حقوق را هر چه بیشتر به اخلاق نزدیک نمایند (حکمت‌نیا، ۱۳۹۱: ۶۲)؛ لذا بر مبنای این نظریه، کسی را باید مسئول شناخت که از نظر اخلاقی نسبت به کاری که انجام داده است قابل ملامت باشد بر طبق این نظر مسئولیت یک مفهوم اخلاقی است هر کس باید در گرو خطاهای خود باشد و به طور نوعی نمیتوان در این باره داوری کرد. در احراز تقصیر زیان دیده نقش مدعی را دارد و باید دلایل اثبات آن را بیاورد اصولاً در مسئولیتهای قراردادی اثبات عدم انجام تعهد برای این منظور کافی است و متعهد در صورتی از مسئولیت معاف میشود که ثابت کند قوای قاهره او را از اجرای قرار داد باز داشته است ولی در مسئولیتهای قهری تقصیر همیشه بر خلاف اصل است و نیاز به اثبات دارد و زیان دیده «مدعی» محسوب می‌شود.

ب) نظریه خطر: براساس این، نظریه برای تحقق مسئولیت مدنی وجود تقصیر لازم نیست، بلکه هر کسی کاری انجام بدهد که در اثر آن به دیگری خسارت وارد شود مسئول جبران خسارات

ناگهانی و سهمگین هستند که می‌توان از آنها به عنوان بلایای طبیعی نیز نام برد که کشور ایران و ایالات متحده آمریکا از جمله این کشورها می‌باشند، لزوم اندیشیدن تدابیری پیشگراانه به منظور پیشگیری از قطع برق و بروز خاموشی، بسیار حائز اهمیت است؛ از جمله مصادیق اهمال یا کوتاهی در انجام تدابیر پیشگراانه، مربوط به خساراتی می‌باشد که ناشی از تغییرات آب و هوایی و عمدتاً طوفان‌های فصلی این کشور به وقوع می‌پیوندد و سبب قطع برق و اختلال در شبکه توزیع برق به مشترکین می‌گردد (سعادت‌مندی و همکاران، ۱۴۰۳: ۸۲).

برای نمونه، طوفان ۲۹ اکتبر ۲۰۱۱ خدمات بیش از ۸۰۰/۰۰۰ مشتری را در طول چند روز از بین برد. شواهد نشان داد که شرکت برق برای طوفان آماده نبود و تلاش‌های مرمتی ناقصی انجام داده است. پس از قطعی طولانی مدت برق، کمیسیون‌های خدمات شهری، قوه مقننه و فرمانداران برای پاسخگویی بیشتر شرکت‌های برق اقدام کردند. انتقاد گسترده عمومی و دولتی از واکنش طوفان کانکتیکات لایت اند پاور باعث ایجاد قانون جدیدی در این ایالت شد. قانون جدید استانداردهایی را برای شرکت‌های برق در مدیریت قطعی و بازایی خدمات تعیین کرد. همچنین این اختیار را به سازمان تنظیم مقررات خدمات عمومی می‌دهد تا شرکت‌های آب و برق را به دلیل کوتاهی از استانداردهای عملکرد جریمه کند (Eisenberg, 2019: 1419).

همچنین قانون پیشنهادی دیگری در نیوجرسی، رعایت استانداردهای قابلیت اطمینان را برای خدمات عمومی الزامی نمود. این قانون به دنبال دو قطعی بزرگ بود که هزاران مشتری را برای چندین روز تحت تأثیر قرار داد. هدف این قانون «تحمیل جریمه‌های مالی بر شرکت‌های خدماتی آب و برق نیست، بلکه یک اقدام پیشگراانه برای ایجاد بهترین برنامه عملی برای شرکت‌های برق است». این لایحه به هیئت خدمات عمومی اجازه می‌دهد تا شرکت‌های برق را به دلیل عملکرد پایین‌تر در برنامه‌ریزی و مدیریت خاموشی جریمه کند. در راستای تصویب این لایحه، قانونگذار از شرکت‌ها می‌خواهد تا به مشتریان برای قطعی‌ها غرامت بپردازند بر اساس قانون پیشنهادی، شرکت‌های آب و برق برای قطعی‌هایی که حداقل دو یا سه روز طول می‌کشد، غرامت را به مشتریان پرداخت می‌کنند. یکی از عوامل محرک این قانون، این ادعا بود که برخی شرکت‌های برق، بودجه خود را برای تعمیر و نگهداری کاهش و در عین حال غرامت مدیران ارشد خود را افزایش داده‌اند. این قانون به دنبال قطع برق در سال ۲۰۱۱ بود که حدود ۳/۸ میلیون مشتری برق را تحت تأثیر قرار داد (Pocono Record, 2011).

وارد خواهد بود، ولو تقصیر هم نداشته باشد طرفداران نظریه خطر معتقدند برای مسئول تلقی شدن عامل زیان اثبات تقصیر لازم نیست، بلکه صرف وجود رابطه علیت بین عمل زیانبار و خسارت وارده برای تحقق مسئولیت کافی است. مهم‌ترین فایده این نظریه این است که با حذف تقصیر از ارکان مسئولیت قلمرو مسئولیت مدنی گسترش پیدا می‌کند و دعاوی جبران خسارت آسان‌تر به نتیجه می‌رسد؛ زیرا زیان‌دیده کافی است که بین زیان و عامل زیان رابطه علیت را اثبات کند و نیاز به اثبات تقصیر نمی‌باشد و اعلام کردند خطر و زبانی که فعالیت‌های افراد برای دیگران ایجاد می‌کند فقط در صورتی که از منظر عرف غیر عادی و نامتعارف تلقی شود، ایجاد مسئولیت می‌کند (حکمت‌نیا، ۱۳۸۹: ۷۶).

ج) نظریه انتساب اضرار: نظریه انتساب اضرار (نظریه سبب نزدیک یا نظریه سبب متعارف) در حقوق ایران یکی از نظریه‌های مهم در تعیین مسئولیت مدنی است که برای تعیین رابطه سببیت بین فعل زیان‌بار و ضرر واردشده به کار می‌رود. در مسئولیت مدنی، برای تحمیل مسئولیت به شخص، باید ثابت شود که بین فعل او و ضرر ایجادشده رابطه سببیت وجود دارد. نظریه انتساب اضرار به این سؤال پاسخ می‌دهد: «آیا فعل خوانده (مسئول) سبب مستقیم و متعارف ضرر بوده است؟» بنابراین طبق این نظریه به محض اینکه شخص عملی را انجام داد که عملاً نسبت اضرار به او ممکن‌الانتساب باشد، شخص مذکور مسئول خواهد بود، ولو اینکه عمل وی ارادی نباشد؛ مثلاً اگر کسی ناگهان دچار صرع شود و ظرف چینی را خرد نماید، باید جبران خسارت کند. طبق این نظریه صغیر و مجنون هم مسئولیت دارند (جعفری لنگرودی، ۱۳۹۳: ۲۹۹).

در واقع باید اذعان داشت که نظریه انتساب اضرار در حقوق ایران به عنوان یک معیار عملی و عرفی برای تعیین رابطه سببیت در مسئولیت مدنی به کار می‌رود. این نظریه با تکیه بر منطق متعارف جامعه، سعی دارد مسئولیت را به شخصی تحمیل کند که فعل او در دید عرف، سبب مستقیم و بی‌واسطه ضرر بوده است. این رویکرد تعادلی بین گسترش بی‌حد مسئولیت و محدود کردن بیش از حد آن ایجاد می‌کند.

مصادیق مسئولیت مدنی نهادهای تأمین‌کننده برق در مرحله توزیع

۱. مسئولیت ناشی از اهمال و کوتاهی در تدابیر پیشگیرانه و اقدامات امنیتی

در کشورها و مناطق جغرافیایی که تغییرات جوی و آب و هوایی بسیاری را تجربه می‌کنند و عمدتاً درگیر تغییرات آب و هوایی

سرماي شديد فوريه سال ۲۰۲۱ نیز سبب شد تا صنعت برق ايالت‌های جنوبی آمریکا دچار بحران گسترده بشود. بسياری از مشترکان خانگی و تجاری از داکوتای شمالی (در مرز کانادا) تا تگزاس (در مرز مکزيک) در میانه سرماي بی‌سابقه دست کم ۵ ميليون آمریکایی به خصوص در ايالت تگزاس دچار قطعی برق شدند و این در حالی بود که با شناسایی مخاطراتی که در هر منطقه وجود دارد و به عنوان تهديدی برای منطقه به‌شمار می‌رود و شناسایی مناطقی که بیشترین احتمال بروز حوادث و مخاطرات در آنجا است، می‌شد برای جلوگیری از بروز حوادثی که می‌تواند خسارت‌های بی‌شماری را در برگیرد، برنامه‌ریزی کرد و برنامه‌های واکنش در شرایط اضطراری را از قبل آماده نمود (کریمی، نجفی‌روادانق و حقى فام، ۱۴۰۰: ۱۲۳)، اما آنچه مسلم است آن است که در آمریکا، زمانی که قطع برق ناشی از پدیده‌های آب و هوایی باشد، این نوع موارد به ندرت موفق به دریافت خسارت و احراز مسئولیت مدنی برای شرکت تأمین‌کننده خدمات برق می‌شوند. چنین روالی در ایالات متحده آمریکا ممکن است خیلی منصفانه به نظر نرسد، اما دليل اصلی که دعوای شهروندان علیه یک شرکت خدمات عمومی نظیر شرکت تأمین‌کننده خدمات برق احتمالاً خیلی دور نخواهد بود، این است که خود شرکت، پارامترهای مسئولیت بالقوه خود را برای مشتریان در زمانی که مشکلی در ارائه خدمات پیش می‌آید ترسیم می‌کند. بدین معنا که شرکت تأمین‌کننده خدمات برق، شرایطی را تعیین می‌کند که بر اساس آن موافقت می‌کند برق یا سایر خدمات را به مشتریان مسکونی و تجاری در یک منطقه معین ارائه کند، از نرخ‌ها گرفته تا اختلافات مربوط به صورت‌حساب و همه چیز در این قسم. این شرایط قرارداد خدمات معمولاً در چیزی به نام کتاب تعرفه موجود است و در جایی از این کتاب تعرفه که توسط کمیسیون خدمات عمومی ایالتی تأیید می‌شود، قاعده‌ای وجود دارد که شرایطی را توصیف می‌کند که در آن شرکت تأمین‌کننده خدمات برق را نمی‌توان از نظر قانونی در قبال خسارات وارده به مشترکین و شهروندان در صورت «وقفه در سرویس» یا «ناکافی بودن تأمین» در مورد برق یا منبع دیگری مسئول دانست. در واقع، باید اذعان داشت در حقوق آمریکا و در قالب دفترچه مذکور، مواردی از «محدودیت مسئولیت» شرکت تأمین‌کننده خدمات برق مطرح شده است که جمله آنها، وقوع حادثه یا پدیده‌ای غیرقابل پیش‌بینی است که زمینه‌ساز آن می‌شود که نهاد تأمین‌کننده برق، از مسئولیت معاف شود، اما در این میان، ارتکاب تقصیر حتی اگر

جزدی باشد، او را مسئول کلیه خسارات قرار می‌دهد (Eisenberg, 2019: 1419).

در کل، در دعوای مسئولیت مدنی به منظور جبران خسارت در نظام حقوقی آمریکا، مشترکین زیان‌دیده باید اثبات کنند اقدام خوانده (نهاد تأمین‌کننده برق) علت تامه سبب ورود خسارت بوده است. در غیر این صورت دعوی مطالبه خسارت او رد خواهد شد. در راستای تبیین این مسئله استفاده از قاعده صرفاً به دلیل، متداول است که هدف آن حذف عواملی است که تأثیری در وقوع خسارت نداشته‌اند. این قاعده چنین مقرر می‌دارد: اگر خسارت به جهت عدم وقوع یک تقصیر خاص واقع نمی‌شد در این صورت آن تقصیر، سبب وقوع خسارت مزبور تلقی می‌گردد و اگر وجود یا عدم وجود تقصیر در تحقق یک خسارت به یک میزان مؤثر بوده باشد، تقصیر صورت‌گرفته سبب وقوع خسارت محسوب نمی‌شود. با این وجود، در صورتی که مشترکین بتوانند اثبات نمایند که شرکت برق اهمال یا کوتاهی در انجام تدابیر پیشگیرانه کرده باشد، یا در صورت اتخاذ تصمیمات غیرمعقول، در صورت بروز خسارت، مسئول تلقی می‌گردد. شایان ذکر است در حقوق ایالات متحده آمریکا، در پرونده پولاک^۱ این اصل برقرار شد که «هرگاه حادثه به هر طریق با مداخله انسان واقع شده باشد، نمی‌توان آن را مشمول قوه قاهره محسوب داشت» (Polack v. Pioghe, 1868). با این حال، در چند پرونده، غیرمنتظره و غیرقابل پیش‌بینی بودن حادثه از موارد معافیت خوانده محسوب شده است؛ به‌طوری که دادگاه عالی آلاباما، در مورد حوادث طبیعی مرتبط با هواشناسی و شرایط اقلیمی، معیار جالبی ارائه داده است. «قوه قاهره از نظر حقوقی به مواردی اطلاق می‌شود که آن چنان بیش از حد متعارف باشد که در تاریخ تغییرات آب و هوایی و سوابق محلی دیگر، هشدار نسبت به وقوع آن داده نشده باشد» (Bradford v. Stanley, 1978).

در پرونده آمریکایی دیگری، می‌توان اوج دقت محکمه را در حفظ جان مردم و احترام مال ایشان مشاهده کرد: «برای تصمیم‌گیری در مورد اینکه حادثه مشمول قوه قاهره بوده یا خیر، باید سابقه بارندگی در گذشته، موقعیت طبیعی، شرایط آب و هوایی، وضعیت خاک (نرم، رسوبی، آهکی و...)، وجود یا نبود درخت یا مرتع که حسب مورد مانع از افزایش تجمع یا سرعت گرفتن آب می‌شود را در نظر گرفته و باید دید که آیا انسان متعارف و دوراندیش توان پیش‌بینی و نیز قدرت پیشگیری از آن را داشته است یا خیر» (Frank v. County of Mercer, 1971).

آسیب دیده است. این در حالی است که خسارت ناشی از بلایای طبیعی به عملکرد دولت قابل انتساب نیست. در نتیجه، نمی‌توان مسئولیت را مسئولیت مدنی به معنای خاص کلمه دانست، بلکه ماهیت آن تکلیفی است که قانونگذار در راستای وظیفه بازسازی و بازتوانی (یکی از مراحل مدیریت بحران) بر عهده دولت قرار داده و دولت را به عنوان پاسدار حقوق طبیعی، ملزم به تأمین حداقل‌های لازم برای ادامه حیات افراد آسیب‌دیده کرده است. با این حال، در صورت کوتاهی دولت در انجام داده هر یک از مراحل مختلف مدیریت بحران، هنگام بروز بلای طبیعی و ایجاد آسیب در نتیجه آن، مسئولیت جبران خسارت بر عهده دولت خواهد بود (احسانی کرسیکلا، محمدی و ابهری، ۱۴۰۰: ۲۴۶).

بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که با تصویب قانون تشکیل سازمان مدیریت بحران، دامنه مسئولیت مقرر در ماده ۱۱ قانون مسئولیت مدنی (مسئولیت دولت) دستخوش تغییر گشته و بر آن افزوده شده است؛ چون به موجب آن، دولت در اعمال حاکمیت نیز در دو فرض، مسئول خواهد بود: نخست، مواردی که به حکم قانون، مسئول شناخته شده است و دیگری، موردی که در اعمال حاکمیت مرتکب تقصیر شود. این در حالی است که در مورد اعمال تصدی وضعیت به شکل سابق است.

هر چند بر طبق قانون مدیریت بحران کشور، دولت مسئول جبران خسارت است، اما مشروط بر آنکه خسارت در نتیجه نقص وسایل و امکانات ایجاد شده باشد، در غیر این صورت، کارمند خاطی، مسئول نهایی جبران خسارت است؛ چرا که در حقوق ایران، فعل به صورت مثبت یا منفی می‌تواند تعهدآور باشد. این نکته را نیز باید در نظر داشت که فعل یا ترک فعل زیان‌آوری مسئولیت‌آور است که برخلاف مقررات قانونی صورت گرفته باشد. استفاده از ماده ۵۰۹ قانون مجازات اسلامی، رعایت مقررات قانونی و نکات ایمنی از جمله عواملی هستند که به‌رغم وجود فعل زیان‌بار مسئولیت را از فاعل آن می‌زداید. با توجه به اینکه در بیشتر مواردی که برای جبران خسارت به شرکت توزیع نیروی برق مراجعه می‌شود، این شرکت‌ها با این توضیح که هشدارهای لازم را به مصرف‌کنندگان برای جلوگیری از بروز خسارت به لوازم الکتریکی داده‌اند، از جبران خسارت سر باز می‌زنند. در چنین مواردی، برای بررسی حدود مسئولیت نهادهای تأمین‌کننده برق به عنوان فاعل فعل زیان‌بار در بروز خسارت، لازم است به «قاعده تحذیر» مراجعه شود.

بر مبنای قاعده تحذیر، هر چند اصل آن است که مباشر مسئول ورود خسارت است، ولی در مواقعی که انتساب خسارت به عمل عامل با واسطه آن که در اصطلاح سبب گفته می‌شود از انتساب آن

کشور ایران نیز مانند ایالات متحده آمریکا، از جمله کشورهایی می‌باشد که هزار چندگاهی، بلایای طبیعی را تجربه می‌کند که عمده‌ترین آنها زلزله است. پست‌های هوایی و به خصوص ترانسفورماتورهای آنها، یکی از اجزای آسیب‌پذیر شبکه توزیع بوده و موارد متعددی از خسارات وارد بر آنها در زلزله‌های گذشته مشاهده و گزارش شده‌اند. برای مثال در تاریخ ۲۰ فروردین ماه ۱۳۹۲ در ساعت ۱۶ و ۲۲ دقیقه و ۵۰ ثانیه بعد از ظهر به وقت محلی، زلزله‌ای با بزرگی ۶/۲ ریشتر، شهرستان دشتی استان بوشهر را لرزاند و محدوده‌ای شامل شهرهای شنبه، کاکي، خورموج و تعدادی از روستاهای واقع در آن منطقه را تحت تأثیر قرار داد و در پی آن شبکه توزیع برق خسارات و آسیب‌های مختلفی دید؛ به‌طوری که شهر شنبه و روستاهای تابع آن در بخش شنبه و طسوج به شدت تخریب شده بودند. اکثر ساختمان‌های این نواحی به لحاظ بافت کوهستانی از جنس سنگ با ملات گچ بوده که به هیچ عنوان مقاومت کافی در مقابل زلزله را نداشته و کاملاً تخریب شده بودند. برخی از پست‌های هوایی واژگون و تعدادی از پایه‌های بتنی شکسته شده بودند. در آغاز عملیات ایمن‌سازی منطقه توسط مسئولیت مربوطه، انشعاب‌های مشترکین و سیستم روشنایی معابر اصلاح، تجهیزات تخریب شده جمع‌آوری، پایه‌های شکسته تعویض و پست‌های هوایی نصب شده بودند. شهر کاکي نسبت به دیگر مناطق به لحاظ بافت ساختمانی بهتر (قابل خمشی بتنی) و شدت زلزله کمتر (۶ مرکالی) نسبت به شنبه (۷ مرکالی) آسیب کمتری دیده بود. با توجه به گزارش‌های موجود، خلاصه خسارات وارده به تأسیسات برقی شهرستان دشتی بدین شرح بود:

- خسارت ۳۰ تا ۱۰۰ درصد ۱۳۰ کیلومتر شبکه فشار متوسط هوایی؛
- ۳۰ دستگاه پست‌های هوایی واژگون‌شده با خرابی ۱۰۰ درصد؛
- ۶۰ دستگاه پست هوایی با خسارت کمتر از ۵۰ درصد؛
- خسارت ۳۰ تا ۱۰۰ درصد ۷۵ کیلومتر از شبکه های فشار ضعیف و تأسیسات روشنایی؛
- خسارت ۱۰۰ درصد به ۱۲۰۰ انشعاب مشترکین برق؛
- خسارت کمتر از ۵۰ درصد به ۱۸۰۰ انشعاب مشترکین برق؛
- بررسی‌ها حاکی از آن بود که در این زلزله، آسیب‌های جدی مربوط به دو مؤلفه پایه‌های بتنی شبکه توزیع و پست‌های هوایی در محدوده شهر شنبه و روستاهای اطراف آن (درویشی، چاهگاه و اسلام آباد) بوده است (ذکاوتی، جعفری و رهنورد، ۱۳۹۴: ۷-۱).
- در حقوق ایران، بر مبنای قانون مدیریت بحران کشور، دولت، مسئول جبران خسارت ناشی از بالای طبیعی در حقوق اشخاص

به عمل مباشر اقوی باشد، سبب مسئول خسارت خواهد بود. در مورد قاعده تحذیر، چنانچه از سوی خسارت‌زننده هشدار داده شده و تمام شرایط و عناصر لازم نیز رعایت شده باشد، اما خسارت‌دیده به آن ترتیب اثر ندهد و به این واسطه خسارتی به او وارد شود، انتساب ضرر و زیان به خود او اقوی از انتساب آن به خسارت‌زننده است. در این خصوص، علمای حقوق معاصر مسئله را از طریق عنصر تقصیر حل می‌کنند، طبق تحلیل آنان خسارت‌زننده با هشدار قبلی، خود را از هرگونه تقصیری مبری کرده و تقصیری متوجه او نیست و به عبارت دیگر، مباشر (خسارت‌زننده) مقصر نیست و سبب (خسارت-دیده) مقصر است. بنابراین، سبب اقوی از مباشر است و مسئولیت متوجه او خواهد بود. در بحث ما سبب ورود خسارت شخص خسارت‌دیده و مباشر آن خسارت‌زننده است و خسارت‌دیده که به‌رغم شنیدن هشدار و امکان فرار (که از شرایط و ارکان رفع مسئولیت است) اقدام به ورود به محل خطر کرده مقصر است و انتساب خسارت به او اقواست و در نتیجه این مورد از مواردی است که سبب اقوی از مباشر است؛ مانند زمانی که به جهت قدمت خطوط انتقال برق و احتمال برق‌گرفتگی مأمورین شرکت برق به انحراف مختلف خطرات ناشی از تردد در پیرامون خطوط برق را به ساکنین منازل اطراف خط هشدار داده، ولی برخی ساکنین توجهی نکرده‌اند و به آنها خسارت وارد شده باشد.

چنانچه هشدار بعد از وقوع حادثه اعلام گردد، روشن است که به مثابه عدم وجود هشدار خواهد بود و هشدار باید قبل از ورود خسارت به مخاطبان ابلاغ شده و در معرض دید آنان قرار گیرد. مثلاً در محله‌ای پر رفت و آمد و تقاطع خطوط برق در صورت نیاز به تعمیرات باید علاوه بر نصب تابلو و علائم هشداردهنده محل‌هایی که احتمال سقوط کابل یا اشیاء دیگر وجود دارد کاملاً مشخص و محصور گردد. همچنین لازم به ذکر است، اعلام وجود محیط خطرناک یا تأسیسات صنعتی خطرآفرین بنا به مقتضای نوع خطر باید متناسب باشد (موسوی بجنوردی، ۱۳۸۷: ۱۲۷). حال چنانچه فردی برخلاف هشدار مذکور اقدامی انجام دهد که موجب خسارت مالی و جانی خود شود، بنا به قاعده تحذیر مسئولیتی متوجه نهاد تأمین‌کننده برق نخواهد بود. به تعبیر دیگر، اگر هشدارگیرنده خود را در معرض خطر قرار دهد، هشداردهنده از مسئولیت بری شناخته می‌شود. در کل، در قاعده تحذیر هشداردهنده نباید عمداً قصد ایراد صدمه و خسارت داشته باشد، هر چند که ابتدائاً نیز هشدار لازم را داده باشد. همچنین دریافت-کننده هشدار نیز نباید خود را وارد معرکه نماید، اعم از اینکه این اقدام او ناشی از عمد یا تسامح باشد. در فرض قبل اگر نهاد

تأمین‌کننده برق باید نسبت به خریداری و پاکسازی منازل واقع در حریم خطوط برق اقدام کند و مالکین مربوطه نیز تمایل خود را به جابه‌جایی از محل خطر به شرکت اعلام نمایند، به نظر در صورت وقوع حادثه مسئولین شرکت نمی‌توانند به هشدارهای قبل از حادثه به عنوان رافع مسئولیت خود استناد کنند. با این وجود، با توجه به قانون مجازات اسلامی هشدارها و اخطارهای قبل از حادثه می‌توانند در برخی موارد از علل رافع یا کاهش‌دهنده مسئولیت مدنی و رافع مسئولیت‌های کیفری باشد.

۲. مسئولیت ناشی از عدم مراقبت و نگهداری تأسیسات

نهادهای تأمین‌کننده برق، ملزم هستند تأسیسات خود را هر از چندگاهی مورد بررسی و چک قرار دهند تا از صحت و سلامت تأسیسات و تجهیزات انتقال و توزیع برق مطمئن شوند. گاهی اتفاق می‌افتد که به دلیل فرسودگی تأسیسات نهادهای تأمین‌کننده برق، این مراکز دچار حادثه (عمدتاً آتش‌سوزی ناشی از اتصال تأسیسات) شده و شبکه توزیع برق را دچار اختلال کرده و بروز قطعی و خاموشی چند روزه را در پی داشته است (سعادت‌مندی و همکاران، ۱۴۰۳: ۹۹).

در ایران، در زمینه نگهداری تأسیسات و ساختمان‌های انتقال برق مقررات کامل و کم‌نقصی در ادارات برق موجود است که برای اثبات تقصیر ادوات برق و یا رد ادعای خواهان دریافت خسارت قابل دسترسی و ارائه هستند. از جمله می‌توان به دستورالعمل سرویس و نگهداری ساختمان پست زمینی ۲۰ کیلوولت و دستورالعمل تعمیرات و نگهداری خطوط و پست‌های انتقال و فوق توزیع اشاره کرد. مراقبت که عدم آن در قانون ایران، سبب مسئولیت مالک بنا یا تأسیسات صنعتی معرفی شده، اعمالی است که برای محافظت و استفاده متعارف از بنا یا تأسیسات صنعتی لازم است؛ به طوری که اگر این اعمال ترک شود، عیبی به وجود آمده و موجب خسارت خواهد شد (نظری، ۱۳۸۹: ۱۲۷-۱۲۹).

بر اساس ماده ۳۳۳ قانون مدنی عدم مراقبت از بنا و تقصیر مالک، باید به نحوی باشد که بر اثر آن تأسیسات خود به خود و بدون دخالت انسان ویران شود؛ مثلاً هر چند مالک موظف است از دستگاه‌های تهویه ساختمان خود مراقبت کند، اما هرگاه بر اثر عدم مراقبت و انفجار دستگاه، دیوار ساختمان بر ویران شود، این ویرانی از مصادیق ویرانی بنا که در ماده ۳۳۳ (ق.م) ایران مورد حکم قرار گرفته نیست. بالعکس هرگاه بر اثر عدم مراقبت مالک پایه‌های دستگاه پوسیدگی پیدا کرده و سقوط کند و سبب ورود خسارت شود، مالک به سبب ویرانی بنا، مسئول خواهد بود. تعیین

یعنی گل آلود شدن تجهیزات انتقال برق در منطقه قابل پیش‌بینی بوده باشد، توسل شرکت برق به قوه قاهره امکان‌پذیر نبوده و لذا هر متضرر از قطع برق در منطقه مورد نظر می‌توانسته ادعای خسارت کند یا در حادثه سیلاب سال ۱۳۸۶ در استان سیستان و بلوچستان بسیاری از دکل‌های برق در اقصی نقاط استان سقوط کردند، چنانچه در اثر سقوط این دکل‌ها خسارتی متوجه دیگری شده باشد، با اثبات این امر که در احداث دکل‌ها عمق کافی برای پایه آنها با توجه به سیل خیز بودن محل نصب دکل‌ها در نظر گرفته نشده، می‌توان درخواست خسارت را به طرفیت از شرکت برق ارائه کرد. متقابلاً شرکت برق نیز به طرفیت از پیمانکار و ناظر مربوطه امکان ارائه دعوی را خواهد داشت.

در ایالات متحده آمریکا نیز اکثر شرکت‌های برق مسئولیت «سهل‌انگاری فاحش» یا سوء رفتار عمدی را که منجر به خسارات متحمل مشتریان می‌شود، می‌پذیرند که از جمله مصادیق آن می‌توان به بی‌توجهی آگاهانه یا بی‌تفاوتی نسبت به ایمنی مشترکین اشاره داشت؛ در پی خاموشی‌های تکرار در سال ۲۰۲۱، شاکیان دقیقاً همین را ادعا کردند یا در سال ۱۹۹۲، مرغداران آرکانزاس پس از این استدلال که نهاد تأمین‌کننده خدمات برق به طور جدی عیوب سیستم را که منجر به قطع برق پس از یک طوفان شدید شده بود، بررسی نکرد و این امر منجر به آن شد که بیش از ۹۰۰۰ مرغ در گرما تلف شدند، پیروز شدند و موفق به اثبات مسئولیت مدنی نهاد تأمین‌کننده خدمات برق گردیدند (Gilmer, 2021).

بنابراین، اگر شهروندان بتوانند به نحوی نشان دهند که شرکت تأمین‌کننده خدمات برق متوجه یک مشکل شده است و زمان معقولی برای رفع آن داشته است، اما موفق به انجام آن نشده است که از جمله آن می‌توان به عدم اجرای بازرسی‌های مناسب یا انجام اقدامات اصلاحی مناسب قبل از وقوع قطع، سیل، آتش‌سوزی یا حوادث دیگر اشاره داشت که زمینه‌ساز ایجاد مشکل یا تبدیل یک مسئله کوچک به یک مشکل بزرگ شده است، آنگاه شاکیان می‌توانند از سقف بالای مسئولیت عبور کنند و با طرح دعوی در مراجع ذی‌صلاح، مطالبه خسارت و جبران آن از سوی شرکت‌های خدماتی تأمین‌کننده برق را نمایند.

۳. کاهش ولتاژ برق ورودی به کنتور مصرف‌کننده (کم‌فروشی)

در برخی منازل به دلایل مختلف از جمله اتصال بیش از حد مجاز کنتور به یک فاز، برق میزان ولتاژ ورودی به کنتور کمتر از ۲۲۰ ولت می‌شود، البته به‌ربر قرارداد شرکت برق این میزان می‌تواند

حدود و نوع مراقبت از بنا را می‌توان بر اساس عرف محاسبه کرد و دادگاه می‌تواند از نظر کارشناس کمک بگیرد.

ممکن است تأسیسات صنعتی و ساختمان‌های آن بر اثر عدم مراقبت لازم کهنه و فرسوده شده و همین امر سبب ویرانی تأسیسات باشد که در این صورت هم عدم مراقبت منشأ اصلی مسئولیت به حساب می‌آید نه کهنگی تأسیسات. در اینجا، کهنگی ایجاد نوعی اماره علیه مالک تأسیسات کهنه و پوسیده می‌باشد، اماره‌ای که نشان می‌دهد مالک به وظیفه خود عمل نکرده و مراقبت از بنا انجام نداده، مراقبتی که معمولاً باید به عمل می‌آمده تا تأسیسات فرسوده نشود. در اینجا، باید اذعان داشت که مسئولیت مدنی توأم با فعل زیان‌بار است. لذا فردی مسئول جبران خسارت است که در فعل یا ترک فعلی مرتکب عمل زیان‌باری شده باشد. تعیین مسئول لزوماً نیازمند شناسایی فعل یا ترک فعلی است که سبب خسارت شده‌اند با این توصیف چه در مسئولیت قراردادی یا قهری، نیاز به فعل وجود دارد در مسئولیت قراردادی فعلی زیان‌بار است که تعهدات موجود در قرارداد را نقض کرده و قابل انتساب به متعهد قرارداد نیز باشد، لیکن در مسئولیت قهری هر فعل زیان‌باری قابل تصور قرار می‌گیرد. مثلاً در مسئولیت عاقله این موضوع بدون فعل نیز بر عاقله بار می‌شود. در برخی موارد مانند مسئولیت محض شاید بتوان بدون اثبات تقصیر، جبران خسارت را بر عهده فردی قرار داد، اما بدون توجه به فعل زیان‌بار این امکان هرگز متصور نخواهد بود. مگر در مواردی که قانون معین کرده باشد. ضمناً در مسئولیت مدنی فعل باید با زیان همراه باشد. این فعل می‌تواند ایجابی یا مثبت و نیز سلبی یا منفی باشد.

با این توضیحات شرکت توزیع نیروی برق نیز در دعاوی مسئولیت مدنی با اثبات فعل زیان‌بار چه به صورت مثبت یا منفی مسئول جبران خسارت خواهد بود. عمل مثبت مانند موردی که تکنسین فنی شرکت توزیع نیروی برق در مانور تغییر پست برق دچار سهل‌انگاری شده و موجب ایجاد اتصالی در شبکه و ایراد خسارت به لوازم برقی مصرف‌کنندگان می‌شود. در خصوص فعل منفی نیز مواردی چون کوتاهی در نظافت تجهیزات و یا تعمیر و مرمت تأسیسات و بروز مشکلات فنی در شبکه و ایراد خسارت به اشخاص طرف قرارداد یا غیر آن از موارد شایع در شبکه برق می‌باشد. به طور مثال در خاموشی گسترده استان خوزستان در سال ۱۳۹۶ دلیل خاموشی وجود غبار فراوان در محل به همراه رطوبت بالای منطقه تشخیص داده شد که چسبیدن غباری که حالا با رطوبت به گل تبدیل شده، منجر به خارج شدن ترانس‌ها و سایر تجهیزات برق از مدار می‌شود. در این حالت اگر این حادثه؛

تا ۵ نوسان داشته باشد، اما اگر بیشتر باشد مجاز نیست و علت آن هم این است که کاهش ولتاژ برابر است با کاهش طول عمر تجهیزات برقی و گاهی نیز خرابی کامل این لوازم را در بر خواهد داشت. این اقدام نه تنها مصداق کم‌فروشی است، بلکه می‌تواند علاوه بر آن موجبات خسارت نیز شود. «کم‌فروشی» عبارت است از عرضه کالا یا خدمات کمتر از میزان و مقادیر خریداری شده از نظر کمی یا کیفی که مبنای تعیین نرخ مراجع رسمی قرار گرفته است. کم‌فروشی به چیزهایی که مکمل و موزون است، اختصاص ندارد، بلکه شامل اشیایی که با شمارش، پارچه‌ای که با متر یا زمینی که با متر مربع اندازه‌گیری می‌شود، نیز می‌شود. تطفیف و کم‌فروشی فقط در مورد خرید و فروش نیست و شامل معاملات دیگر هم می‌شود. کم‌فروشی اختصاص به پیمانانه و وزن ندارد، بلکه کم‌گذاشتن در کار و خدمات نیز کم‌فروشی محسوب می‌شود. بنابراین، هرگاه کسی در انجام کاری اجیر دیگری شود، اگر کار را کامل انجام ندهد، مصداق «بخس» است و حرام خواهد بود. با عنایت به این توضیحات، برق نیز به دلیل اینکه قابل توزین بوده و موزون آن نیز به نام کنتور برق در محل فروش آن نصب شده و بر اساس آن هزینه برق مصرفی دریافت می‌شود، از مصادیق مورد نظر می‌تواند باشد.

اساساً، نهادهای تأمین‌کننده برق، در کم‌فروشی به دو صورت به مصرف‌کننده خسارت وارد می‌نمایند: اول اینکه مبلغی بالاتر از قیمت واقعی برق مصرفی با کاهش ولتاژ تحویلی به مصرف‌کننده تحمیل می‌شود. دوم اینکه با کاهش ولتاژ تحویلی موجبات خرابی یا کاهش طول عمر تجهیزات برقی را فراهم می‌کند.

در حقوق ایران، گران‌فروشی و کم‌فروشی از جمله جرائمی است که از بدو وضع و تصویب قانون مجازات عمومی، قابل تعقیب تشخیص داده شده است. مطابق ماده ۵۸ قانون نظام صنفی مصوب ۲۴ اسفند ماه ۱۳۸۲ مجازات مرتکب کم‌فروشی با توجه به دفعات تکرار در طول هر سال به شرح زیر است:

الف) جبران خسارت وارده به خریدار و جریمه نقدی معادل دو برابر مبلغ کم‌فروشی؛ در صورتی که جریمه نقدی کمتر از مبلغ یکصد هزار ریال باشد، جریمه نقدی معادل یکصد هزار ریال خواهد بود.

ب) چنانچه کل مبلغ جریمه‌های نقدی پس از سومین مرتبه تخلف به بیش از ۲ میلیون ریال برسد، پارچه یا تابلو بر سر در محل کسب به عنوان متخلف صنفی به مدت ده روز نصب خواهد شد.

ج) در صورتی که کل مبلغ جریمه‌های نقدی پس از چهارمین مرتبه تخلف به بیش از ۲۰ میلیون ریال برسد، پارچه

یا تابلو بر سر در محل کسب به عنوان متخلف صنفی نصب و محل کسب به مدت چهار ماه تعطیل می‌شود، اما در آمریکا بیش از ۶۰ درصد برق تولیدی در بخش صنعت و تجاری مصرف می‌شود و کمتر از ۳۰ درصد برق تولیدی این کشور به مصارف بخش خانگی می‌رسد. در این بین نرخ متفاوت تعرفه برق در بخش خانگی از نکات قابل تأملی است که در میزان و نحوه مصرف برق توسط مشتریان خانگی تأثیر بسزایی دارد. این یعنی در کشور آمریکا و در بخش‌های مختلف به ویژه بخش خانگی نرخ برق یکسانی وجود ندارد و متأثر از عوامل مختلف مثل تعداد شرکت‌های تأمین‌کننده برق یک ایالت، آب و هوای آن ایالت، ذخایر آب و انرژی موجود و نیز میزان فرسودگی زیر ساخت‌ها، تعرفه برق متفاوت است؛ به‌طوری‌که در میان همه شهرهای آمریکا، بالاترین نرخ برق به شهر نیویورک تعلق دارد، جایی که هر کیلووات ساعت برق با نرخ پایه ۳۶ سنت عرضه می‌شود؛ همچنین ایالت‌هایی مانند رود آیلند، کنتیکت و آلاسکا بالاترین تعرفه را دارند و ایالت‌هایی مانند لوئیزیانا، آیداهو، واشینگتن و اوکلاهما پایین‌ترین تعرفه را دارند (Green Power Markets, 2024) که نشان می‌دهد، نرخ برق در کشور آمریکا در همه ایالت‌ها یکسان نیست و متأثر از عوامل مختلف مانند آب و هوا، مقررات دولتی، میزان ذخایر انرژی، منبع انرژی هر ایالت و... متفاوت است و نیز به واسطه اجرای طرح قیمت‌گذاری اوج بار مصرف تعرفه برق همچنین در ساعات مختلف شبانه روز نیز یکسان نیست، اتفاقی که سبب می‌شود تا مشتریان بخش خانگی ناگزیر در ساعت اوج بار از وسایل پر مصرف استفاده نکنند و بدین ترتیب به پایداری شبکه سراسری کمک کنند.

این در حالی است که در ایران بر خلاف آمریکا، قیمت برق برای مشتریان بدون توجه به قیمت تمام شده و همراه با پرداخت یارانه انرژی از سوی دولت تأمین می‌شود. به عبارت دیگر، بخشی از قیمت برق توسط مشتریان و بخش عمده آن توسط دولت تأمین می‌شود. به عنوان مثال در شرایطی که هزینه برق مشتریان خانگی به طور متوسط ۶۰ تومان برای هر کیلووات ساعت انرژی برق عنوان می‌شود، هزینه تمام‌شده تولید و توزیع این کالا حدود ۶۰۰ تومان برای دولت و بخش خصوصی فعال هزینه دارد و این یعنی علاوه بر پرداخت ۶۰ تومان از سوی مشتریان خانگی، دولت عملاً از جیب مردم نیز هزینه ۵۴۰ تومانی را برای هر کیلووات انرژی به مصرف‌کنندگان می‌پردازد. به هر ترتیب، در هر دو نظام حقوقی ایران و آمریکا، به طور کلی مسئولیت عرضه‌کنندگان کالا و خدمات مبتنی بر ارائه کالا یا خدمت متناسب با عرف و قرارداد فی‌مابین می‌باشد و این مسئولیت

بر اساس خسارات واقعی می‌تواند منجر به اقدامات احتیاطی کمتری توسط مشتریان و در نتیجه تحمیل هزینه‌های بیش از حد بر شرکت‌های خدماتی برق شود. از سوی دیگر، بر مبنای تدابیر اندیشیده‌شده به این مهم دست یافتند که مسئولیت‌پذیری به اشکال مختلف ظاهر شود. نظارت، تعیین استانداردها، ایجاد مکانیزم تشویقی پاداش/جریمه و اجباری شدن جبران خسارت، راه‌هایی هستند که کمیسیون‌ها می‌توانند شرکت‌های خدماتی برق را پاسخگو نگه دارند. نهادهای تأمین‌کننده برق یا شرکت‌های خدمات برق ممکن است بخواهند مزایای نظارت و ارزیابی دوره‌ای عملکرد شرکت را به طور جدی در نظر بگیرند. امروز چندین کمیسیون دولتی این رویکرد را اتخاذ می‌کنند و این نظارت چهار هدف عمده دارد: ۱- گزارش و ارزیابی عملکرد شرکت در پیشگیری و مدیریت خاموشی، ۲- پیشنهاد تغییرات در سیاست‌ها و شیوه‌های نظارتی برای بهبود عملکرد شرکت، ۳- تعیین انطباق ابزار با قوانین، دستورالعمل‌ها و انتظارات و ۴- اعمال هرگونه اقدامات کاهش‌دهنده در صورت لزوم.

به‌رغم نظارت و تعیین استانداردها به منظور کاهش احتمال بروز خسارت به مشترکین، در نظام حقوقی آمریکا، پرداخت غرامت خدماتی به مشتریانی که وقفه خدمات را تجربه کرده‌اند، اخیراً توجه بیشتری را به خود جلب کرده است. با این وجود، به جای پرداخت خسارت و غرامت، آنچه شایان توجه است آن است که در ایالات مختلف آمریکا، عموماً شرکت‌های برق تمایل بیشتری دارند که برای خدماتی که در طول قطعی برق دریافت نکرده‌اند، هزینه‌ای از مشتریان دریافت نکنند تا اینکه بخواهد اقدام به بازپرداخت هزینه‌های وقفه‌های خدماتی به مشتریان خود نمایند. به تعبیر دیگر، شرکت‌های برق به ندرت، خسارت مشتریان خود را برای قطعی‌ها جبران می‌کنند و آنها معمولاً در قبال علل وقفه‌های خارج از کنترل خود (مانند مواردی که مربوط به آب و هوا هستند) مسئولیتی ندارد و این شرکت‌ها اغلب خود را فقط در قبال غفلت عمدی یا فاحش یا سایر شرایط شدید، مسئول می‌دانند و لذا عمدتاً باعث این قبیل خاموشی‌های هزینه‌ای را به مشتریان بازپرداخت نمی‌کنند و صرفاً در موارد محدودی که مقصر در بروز خاموشی باشد، پرداخت خسارت خواهد داشت.

در کل رویکرد نظام حقوق آمریکا این است که مسئولیت اکید شرکت‌های خدماتی برق که در آن شرکت برق بدون در نظر گرفتن علت، مسئول تمام قطعی‌ها است، ممکن است از آزمون کارایی عبور کند و ممکن است برای شرکت و سهامداران آن نیز ناعادلانه باشد. فرض بر این است که یا شرکت برق می‌تواند با هزینه کمتر از مشکل خاموشی جلوگیری کرده و آن

مبتنی مسئولیت قراردادی و مبتنی بر تقصیری خواهد بود که در انجام وظایف حفاظت و مراقبت از ارسال تا وصول کالا یا خدمت به نحو مورد توافق طرفین به دست دریافت‌کننده یا متقاضی یا خریدار می‌رسد؛ پس آنچه مفروض است، مسئولیت نهاد تأمین‌کننده است که جز با اثبات دخالت قوه قهریه منتفی نمی‌گردد و شرایط احراز آن، اثبات تقصیر و وجود رابطه سببیت بین خسارت و سبب می‌باشد و در خصوص مسئولیت مدنی نهاد تأمین‌کننده خدمات برق نیز روال به همین صورت است.

نحوه جبران خسارت از سوی نهادهای تأمین‌کننده برق

۱. نحوه جبران خسارت از سوی نهادهای

تأمین‌کننده برق در حقوق آمریکا

الف) نحوه جبران خسارات مالی

پس از قطعی‌های طولانی مدت برق در سال ۲۰۱۱، کمیسیون -های خدمات شهری، قوه مقننه و فرمانداران ایالات متحده برای پاسخگویی بیشتر شرکت‌های خدماتی برق به مشتریان خود تدابیری را اندیشیدند. چالش پیش‌روی سیاست‌گذاران این بود که شرکت‌های خدمات شهری را در قبال اقدامات خود پاسخگو بدانند، اما در عین حال چگونه نسبت به آنها و سهامدارانشان منصف باشند؛ چرا که در آمریکا، شرکت‌های خدماتی برق، شرکت‌های سهامی عام هستند. بنابراین، در صورت مسئول تلقی شدن آنها، سهامداران این شرکت‌ها، ملزم به جبران خسارات می‌باشند. پس بی‌شک در صورت احراز مسئولیت شرکت‌های خدمات برق در آمریکا، سهامداران این شرکت‌ها از نظر مالی متحمل ضررهایی می‌شوند مضافاً اینکه این ضرر مالی می‌تواند شرکت را تضعیف کرده و منجر به تأخیر بیش از حد در بازایی خدمات، تعداد بیش از حد وقفه و قطع برق یا ارتباطات ضعیف با مشتریان در طول یک وقفه خدمات یا همه موارد فوق شود.

بر این مبنای، سیاست مسئولیت‌پذیری گسترده رواج یافت؛ بدین معنا که در صورت خاموشی و قطع برق و به تبع آن بروز خساراتی خصوصاً مالی، در کنار مسئولیت مدنی که می‌توان برای شرکت‌های خدماتی برق در نظر گرفت، مسئولیت‌پذیری به مشتریان نیز گسترش می‌یابد. با این استدلال که آنها می‌توانند بر آسیبی که از قطع برق متحمل می‌شوند، تأثیر بگذارند. نحوه واکنش مشتریان به قطع برق و اقدامات احتیاطی که قبل از قطع برق انجام داده‌اند بر آسیب واقعی آنها تأثیر می‌گذارد. بنابراین، هر خط مشی نظارتی باید تشخیص دهد که یک شرکت برق و مشتریانش به طور مشترک می‌توانند آسیب ناشی از قطع خدمات را کاهش دهند یا خیر؟

چنین رویکردی از این باور ناشی می‌شود که جبران خسارت

را کاهش دهد (استدلال کارایی) یا انصاف حکم می‌کند که شرکت برق تمام هزینه‌ها را جذب کند؛ زیرا وقوع و پیامدهای واقعی قطع‌ها تا حد زیادی تحت کنترل آن است. با این وجود، از آنجایی که زیان‌های اقتصادی و سایر زیان‌های ناشی از قطع‌ها می‌تواند زیاد باشد، جبران خسارت بر اساس این زیان‌ها می‌تواند یک شرکت را در موقعیت مالی دشواری قرار دهد؛ لذا نباید قائل بر این نظر بود که شرکت‌های خدمات برق، در قبال خسارات ناشی از قطع برق مسئولیت مدنی صرف دارد.

به هر حال در آمریکا، به منظور احراز مسئولیت مدنی، نیاز به طرح دعوی در محاکم و مراجع قضایی ذی‌ربط است. گاهی قطع برق سبب خسارت به جمعی از افراد می‌شود که در حقوق آمریکا سازوکاری تحت عنوان طرح «دعای جمعی» اعمال می‌گردد که این سازوکار در عمل ضریب پیروزی در دعوی و دریافت غرامت و خسارت ناشی از قطع برق را برای خواهان پرونده بیشتر می‌نماید. به موجب ماده ۲۰ قانون دادرسی مدنی فدرال، چنانچه چند خواهان علیه یک خوانده دعای مشابهی داشته باشند، می‌توانند این دعوا را علیه این خوانده به صورت توأمان مطرح کنند (طهماسبی، ۱۳۹۳: ۱۵۷). در روش تجمیع که در ماده ۴۲ قانون مذکور به آن اشاره شده است، دادگاه فدرال می‌تواند با بررسی و نتیجه‌گیری در این زمینه که خواسته‌ها دارای جهات مشترک و نه لزوماً ارتباط کامل هستند، دست به تجمیع دعای بدون نیاز به درخواست خواهان‌ها نماید تا از صدور آرای متناقض و مخدوش شدن چهره دستگاه قضا اجتناب شود (سلیمی و دیلمی، ۱۴۰۰: ۱۲۹).

در صورتی که دادگاه مسئولیت شرکت‌های خدماتی برق را محرز نماید، دو رویکرد «پرداخت خسارت (غرامت)» یا «پرداخت ضمانت» اعمال می‌شود. در آمریکا، عمدتاً شرکت تأمین‌کننده خدمات برق زمانی که قطعی بیش از مدت زمان معینی طول بکشد، مقدار کمی غرامت تقریباً خودکار را به مشتریان ارائه می‌دهند که از آن تحت عنوان «ضمانت» یا «گارانتی» نام می‌برند که مثال بارز آن «برنامه شبکه ایمنی PG&E» است که به مشترکینی که بیش از ۴۸ ساعت به دلیل «رویدادهای شدید مانند طوفان» بدون برق می‌مانند، پرداخت می‌کند. این برنامه «۲۵ تا ۱۰۰ دلار به طور خودکار ۶۰ تا ۱۲۰ روز پس از قطع شدن» می‌پردازد که این مبلغ به مدت زمان قطع بستگی دارد. در ۱۴ آگوست ۲۰۰۳ یک قطع برق در آمریکای شمالی در هشت ایالت ایالات متحده آمریکا و بخش‌هایی از کانادا گسترش یافت و بیش از ۵۰ میلیون نفر را تحت تأثیر قرار داد و تا ۳ روز ادامه داشت. پیامدهای مالی توسط مطالعه‌ای بر اساس بررسی تمایل

مصرف‌کنندگان نهایی به پرداخت برای جلوگیری از قطع برق تعیین شد. تمایل به پرداخت صد برابر قیمت ۱ کیلووات ساعت برق تعیین شد. ضرب این رقم با تعداد افراد آسیب‌دیده و میانگین طول خاموشی، مقداری بین ۶/۸ تا ۱۰/۳ دلار آمریکا برآورد شد (ICF Consulting, 2003: 2)، اما در روش پرداخت غرامت، روال به گونه‌ای دیگر است؛ آنچه تمیز میان این دو رویکرد را سبب می‌شود، مربوط به شرایط لازم برای جبران خسارت است و به دلیل جبران خسارت بستگی دارد. اگر جبران خسارت نوعی غرامت باشد، مشتریان تنها در صورتی باید آن را دریافت کنند که شرکت برق کار اشتباهی انجام داده باشد و مقصر باشد. در عوض، با مشاهده غرامت به عنوان پرداخت ضمانت، شرکت برق آن را صرف نظر از اینکه چه چیزی باعث قطعی بیش از یک زمان مشخص شده است، پرداخت می‌کند که هیچ ارتباطی با ضررهای واقعی مشتری ندارد. این نوع جبران خسارت از منظر سیاست قابل دفاع‌تر به نظر می‌رسد؛ به ویژه در سهولت نسبی اجرای آن و این واقعیت که همواره و در هر شرایط، مبلغ ثابت دلاری را مشخص می‌کند.

اساساً، در صورت بروز خاموشی و قطع برق در آمریکا، صرف نظر از اینکه قطعی‌ها ناشی از یک یا چند منبع باشد، وقتی تعداد زیادی از مردم به طور همزمان از خدمت خارج می‌شوند و زمان قطعی به روز می‌رسد، مشتریان و مصرف‌کنندگان برق، متحمل خساراتی می‌شوند و این مطالبه برای آنها به وجود می‌آید که باید خسارت جبران شود (Chicago Tribune, 2012)؛ به طوری که کسب‌وکارها ممکن است از هزینه‌های هنگفتی متحمل شوند، چه برسد به وقفه‌های طولانی‌مدت خدمات. برآورد هزینه‌ها حدود ۵۰ دلار ۱۰۰ میلیارد دلار در سال است. خانوارها از مشکلات و ضررهای اقتصادی بالقوه بزرگ ناشی از قطع خدمات متحمل می‌شوند. بنابراین، برای شرکت‌های برق مهم است که با ارائه خدمات مداوم و بدون وقفه و بازایی سریع خدمات، خدمات قابل اعتماد را تضمین کنند (Ken, 2012: 6) تا اینکه ملزم باشند به پرداخت غرامت و جبران خسارت، اما اخیراً، برخی از ایالت‌ها در نظر گرفته‌اند که شرکت‌های برق را برای جبران وقفه‌های خدماتی به مشتریان خود ملزم کنند. در ادامه نمونه‌هایی از خدمات ارائه‌شده از سوی شرکت‌های خدماتی برقی را مشاهده می‌کنید که به مشتریان خود بابت قطعی سرویس جبران پرداخت می‌کنند:

۱. ایالت ایلینوی: مشتریان دو شرکت برق ایلینوی، آمرن و کامنولث ادیسون، واجد شرایط دریافت غرامت برای خسارات ناشی از قطع برق هستند. بخش ۱۶-۱۲۵ (e) قانون خدمات

شده حداقل سه (۳) روز قبل از رویداد مطلع کند. اطلاع‌رسانی می‌تواند از طریق پست، تلفن، حضوری یا از طریق ایمیل انجام شود؛ ۳- کمیسیون تسهیلات عمومی قوانین کلی را تعیین می‌کند، اما در مورد مزایای ادعاهای فردی برای بازپرداخت تصمیم‌گیری نمی‌کند، ۴- ادیسون کالیفرنای جنوبی تمام ادعاها را بررسی می‌کند؛ اگر ادعایی را رد کند، دلیل آن را توضیح خواهد داد. اگر مشتری راضی نباشد، می‌تواند یک اقدام مدنی از جمله یک اقدام ادعاهای کوچک را ثبت کند.

شرکت خدماتی دیگری در این ایالت با نام «گاز و برق اقیانوس آرام» یک برنامه خالص ایمنی دارد و تصریح کرده است که «ما درک می‌کنیم که چقدر برای مشتریانی که به دلیل حوادث شدید مانند طوفان ۴۸ ساعت یا بیشتر بدون برق می‌مانند، نامناسب است... اگر شما یک مشتری مسکونی هستید و به دلیل شرایط طوفانی شدید حداقل ۴۸ ساعت بدون برق مانده‌اید، ممکن است واجد شرایط پرداخت تحت برنامه شبکه ایمنی این شرکت باشید». این برنامه پرداخت خودکار ۲۵ دلار تا نهایت ۱۰۰ دلار را فراهم می‌کند که حدود ۶۰ روز پس از قطع طوفان پرداخت می‌شود؛ همچنین این شرکت تأکید کرده است که برای واجد شرایط بودن برای پرداخت، قطع باید مربوط به آب و هوا باشد و آسیب قابل توجهی به برنامه گارانتی وارد کند (Stoff, 2024: 731-734).

ب) نحوه جبران خسارات جسمانی و جانی

در آمریکا، در کنار خسارات مالی، خسارات جسمانی و جانی ناشی از قطع برق نیز قابل مطالبه است و عمدتاً شرکت‌های خدمات برق صرفاً در صورت خطای عمدی و فاحش و عمدتاً خسارات جانی، مسئول شناخته می‌شوند و به طور کلی مسئولیتی در قبال قطع برق ندارند.

در خصوص خسارات جانی و پرداخت غرامات مربوطه در حقوق ایالات متحده آمریکا، نکته شایان ذکر آن است که شاهد فقدان معیار اندازه‌گیری دقیق خسارات می‌باشد؛ لذا بر این اساس، تخصیص غرامات ناشی از صدمات جانی در مواردی که به دادگاه‌ها سپرده شده، از ایالتی به ایالت دیگر، از شهری به شهر دیگر و یا حتی از دادگاهی به دادگاه دیگر در یک حوزه قضایی بسیار متفاوت بوده و در برخی موارد ارقامی نجومی را برای جبران این خسارات سبب شده است. همین موضوع موجب بروز مشکلاتی در سیستم حقوقی آمریکا شده که از آن به بحران مسئولیت مدنی تعبیر شده است. در این کشور که تعیین مبلغ خسارات جانی و معنوی توسط هیأت منصفه صورت می‌گیرد، در مواردی باعث ایجاد مبالغی

عمومی ایلینویز ۵۳ مقرر می‌دارد که وقتی بیش از ۳۰۰۰۰ مشتری یک شرکت برق مشمول وقفه خدماتی برابر یا بیش از چهار ساعت در مدت زمان می‌شوند: ... شرکت [برق] مسئول جبران خسارت مشتریان خواهد بود. تحت تأثیر آن وقفه به مدت چهار ساعت یا بیشتر برای کلیه خسارات واقعی که شامل خسارات تبعی ناشی از قطع برق نمی‌شود. شرکت برق همچنین باید تمام هزینه‌های اضطراری و اضطراری را که در نتیجه قطعی به واحد دولت محلی متحمل شده است، به شهرداری، شهرستان یا سایر واحدهای دولتی محلی آسیب‌دیده که در آن قطع برق رخ داده است، بازپرداخت کند. این بخش همچنین شرایطی را برشمرده که در آن یک شرکت می‌تواند از کمیسیون بازرگانی ایلینوی درخواست معافیت از این الزامات را داشته باشد. این شرایط شامل آسیب غیرقابل پیش‌بینی در اثر رویدادهای آب و هوایی (مانند رعد و برق) یا شرایط دیگر (مانند درختان ریشه‌کن شده)؛ دست‌کاری مشتری؛ آسیب غیرقابل پیش‌بینی در اثر ناآرامی‌های داخلی یا بین‌المللی یا حیوانات و آسیب به تجهیزات آب و برق یا سایر اقدامات توسط یک طرف غیر از تأسیسات، کارمندان آن، یا پیمانکاران آن است (Ken, 2012: 16).

۲. ایالت میشیگان: در میشیگان، مشترکین برق مستحق

دریافت ۲۵ دلار غرامت هستند اگر شرکت برق: ۱- نتواند خدمات را ظرف ۱۲۰ ساعت پس از قطعی در طی یک وضعیت فاجعه بار بازیابی کند (یعنی زمانی که ۱۰ درصد یا بیشتر از مشتریان با قطع سرویس مواجه شوند یا وضعیت اضطراری رخ دهد)؛ ۲- در شرایط عادی (به عنوان مثال، کمتر از شرایط فاجعه‌بار، یا زمانی که بیش از ۱۰ درصد از مشتریان بدون سرویس نیستند)، خدمات را ظرف ۱۶ ساعت پس از قطع شدن بازیابی نمی‌کند و ۳- در یک دوره ۱۲ ماهه هفت یا بیشتر وقفه داشته باشد. هدف این غرامت، مجازات شرکت‌هایی است که در بازگرداندن خدمات کُند بودند و خدمات کمتر از حد معقول ارائه می‌کردند. به مشتریان خدماتی را بازپرداخت می‌کند که دریافت نمی‌کردند، اما در هزینه ماهیانه مشتری برایشان صورت‌حساب دریافت می‌شد (Thomas & Williamson, 2019).

۳. ایالت کالیفرنیا: در ایالت کالیفرنیا، یکی از شرکت‌های

تأمین‌کننده برق مشترکین به نام «ادیسون کالیفرنای جنوبی» برنامه تضمین خدمات دارد. در ۸ نوامبر ۲۰۰۴، شرکت ادیسون کالیفرنای جنوبی یک برنامه تضمین خدمات چهار نقطه‌ای را راه‌اندازی کرد؛ با این مضمون که: ۱- تضمین می‌کند که خدمات الکتریکی شما ظرف ۲۴ ساعت پس از قطع برق دوباره برقرار خواهد شد، ۲- تضمین می‌کند که شما را از قطع برنامه‌ریزی

مقتضای دریافت خسارت مالی ناشی از قطع برق، با مراجعه به شرکت توزیع نیروی برق، مرحله‌ای را برای احقاق حق خود لازم است طی نماید که به قرار ذیل است:

۱. رسیدگی در کمیته حمایت از مشترکین منطقه

در سند شرکت توزیع برق آمده: «کمیته حمایت از مشترکین منطقه، گروهی از مسئولین منطقه برق می‌باشند که مسئولیت بررسی و تجزیه و تحلیل کلیه حوادث و نیز تصویب و تعیین میزان و نحوه جبران قسمتی از خسارت مشترکین (حداکثر تا سقف ۲ میلیون ریال) را وفق این روش اجرایی به ازای هر پرونده بر عهده دارند و احکام آنها به صورت جداگانه صادر می‌شود». توضیح ارائه شده در این بخش سند مؤید این مطلب است که اولاً مبنای بررسی شرکت به این‌گونه است که حتی در صورت تأیید خسارت و پذیرش تقصیر شرکت توزیع نیروی برق، فقط بخشی از خسارت وارده به مقتضای داده شود؛ چرا که در متن این بخش از سند چنین ذکر می‌شود که جبران قسمتی از خسارت مشترکین به عمل آید آن هم در این مرحله حداکثر تا ۲ میلیون ریال. رسیدگی در کمیته نیز خود شامل مراحل به شرح ذیل می‌باشد:

▪ **اعلام خسارت:** در سند CSR/P/۱۹ برای توضیح این مرحله توضیحاتی آورده شده مبنی بر اینکه: «در صورت بروز حادثه منجر به خسارت مالی برای مشترکین که بر اثر ایجاد اختلال و نوسانات در شبکه‌های توزیع نیروی برق در محدوده عملیاتی شرکت توزیع برق حادث می‌گردد، مشترک با مراجعه حضوری به منطقه برق مربوطه حداکثر در اولین روز کاری بعد از حادثه بدو اقدام به تکمیل فرم درخواست جبران خسارت ناشی از حوادث می‌کند و پس از انجام تعمیرات، به منطقه مجدداً مراجعه و فاکتورهای تعمیر را به شرح این روش اجرایی و مستندات را به ضمیمه فرم فهرست صورت‌حساب‌های غرامت و خسارت وارده ارائه می‌نماید». چنانچه مشترک قبل از مراجعه و تکمیل فرم به دلیل موجه (بنا به تشخیص منطقه و شرکت توزیع) و یا تعطیلات رسمی و لزوم استفاده از اموال خود، اموال خسارت دیده را تعمیر نموده باشد، لازم است که به همراه فرم مذکور، (در اولین روزکاری پس از رفع عیب و یا تعطیلات) صورت‌حساب تعمیرگاه مجاز را ارائه کند. در ماده ۶ قانون حمایت از مصرف‌کننده آمده است: «کلیه دستگاه‌های دولتی و عمومی، سازمان‌ها، شرکت‌ها، بانک‌ها، نهادها، شهرداری‌ها و همچنین دستگاه‌هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر یا تصریح نام است ملزم می‌باشند، در ابتدا کلیه اطلاعات لازم در خصوص انجام کار و ارائه خدمت را در اختیار

نجومی گردیده و همین امر سبب افزایش سرسام‌آور هزینه شرکت‌های بیمه شد (Sugarman, 2000: 51-54). به همین دلیل شرکت‌های بیمه حق بیمه برخی از محصولات و خدمات را به گونه قابل توجهی افزایش دادند و حتی با هر نوع حق بیمه‌ای از بیمه بعضی از محصولات و خدمات خودداری کردند که در نتیجه مشکلاتی برای برخی شرکت‌های تولیدی و خدماتی ایجاد کرد. در سال ۱۹۹۵ در ۹ ایالت اصلاحاتی قانونی در زمینه خسارات تنبیهی به عمل آمده است. برای مثال در قوانین جدید ایندیانا صدور حکم به خسارات تنبیهی تنها تا مبلغ ۵۰۰۰ دلار یا تا میزان سه برابر خسارات واقعی مجاز دانسته شده است. در برخی دیگر از ایالات به خواننده امکان داده شده تا به دفاعیاتی استناد کند. برای مثال در ایالت داکوتای شمالی علیه تولیدکننده‌ای که محصولش منطبق با مقررات فدرال یا دولتی تولید شده است، حکم به خسارات تنبیهی نمی‌توان داد؛ همچنین در تعدادی از ایالات پیشنهاد شده است تا خسارات تنبیهی به جای زیان‌دیده به خزانه دولت واریز شود (Azaria, 2009: 407-417)؛ همچنین، یک قاعده در حقوق آمریکا وجود داشت که بیان می‌دارد: «دعای شخصی همراه با شخص می‌میرد». بر طبق این اصل، با مرگ هر یک از عامل زیان یا زیان‌دیده، همه دعای مسئولیت مدنی از بین می‌رفت و بازماندگان حق اقامه دعوا نه برای مطالبه خسارت متوفی و نه برای خسارت وارد بر خود (خسارت معنوی) را نداشتند (Dobbs, 2000: 803).

۲. نحوه جبران خسارت از سوی نهادهای تأمین‌کننده

برق در حقوق ایران

الف) نحوه جبران خسارات مالی

زیان‌دیده‌ای که به عنوان مصرف‌کننده برق به شرکت توزیع نیروی برق مراجعه می‌کند، برابر بخشنامه موجود در شرکت‌های توزیع نیروی برق می‌تواند درخواست جبران خسارت نماید و این مهم در طرح «حمایت دولت از آسیب‌دیدگان ناشی از قطع مکرر برق» مصوب ۱۴۰۱ تصریح شده است. در طرح مذکور آمده، شرکت‌های برق استانی و شهرستانی موظف هستند با همکاری شوراهای محل و سایر دستگاه‌ها شدت و حجم خسارت‌های ناشی از قطع مکرر برق را ظرف مدت یک‌ماه، برآورد و به وزارت نیرو گزارش نمایند. وزارت نیز موظف است تمهیدات لازم برای جبران خسارت‌های وارده را فراهم کرده و به اطلاع آسیب‌دیدگان برساند. وزارت نیرو می‌تواند نسبت به جبران خسارت وارده از طریق عدم دریافت هزینه مصرف برق از مشترکین اقدام نماید.

در صورت تشخیص و تأیید بیش از ۴ میلیون ریال جهت تصویب نهایی از طریق معاونت فروش و خدمات مشترکین، به دفتر هیئت مدیره جهت طرح و تصویب نهایی مبلغ تأییدشده ارسال و متعاقب آن طبق فرایند تعریفشده در فوق اقدام می‌نماید. پرداخت خسارت به مشترکین برق که بر اثر نوسانات یا مشکلات ناشی از برق زیان دیده‌اند به دو روش «نقدی» و «پرداخت از طریق شرکت بیمه» به عمل می‌آید. پرداخت نقدی در خصوص مشترکین تعرفه‌های غیرخانگی اعمال می‌گردد. برای این منظور اداره مالی منطقه برق با توجه به تنخواه پیش‌بینی‌شده نسبت به پرداخت مبلغ تأییدشده به مشترک حداکثر ظرف مدت ۱۵ روز اقدام می‌کند. البته برابر تبصره ۱ مندرج در سند اعلامی از سوی شرکت توزیع برق: «مازاد بر ۴ میلیون ریال خسارت مرتبط به اشتراک‌های خانگی از محل منابع داخلی تأمین می‌گردد». این بخش از خسارت‌ها نیز باید به صورت نقدی پرداخت شود.

برابر سند شماره CSR/P/۱۹ که از سوی شرکت توزیع نیروی برق صادر شده است، خسارات ناشی از ایجاد اختلال و نوسانات حادث شده و یا ناشی از عمل شخص ثالث در شبکه‌های توزیع نیروی برق باید جبران شود. آنچه از این سند می‌توان برداشت کرد این است که روش جبران خسارت از سوی شرکت مزبور بدین‌گونه برنامهریزی شده که خسارات وارد بر مشترکین مسکونی از محل قرارداد بیمه تأمین شود. این بدین مفهوم است که شرکت توزیع نیروی برق مسئولیت خود در مقابل مصرف‌کنندگانی که بر اثر بروز مشکلات در ارائه خدمات شرکت دچار خسارت می‌شوند را پذیرفته است و ضمن تنظیم قراردادی با شرکت بیمه تعهد پرداخت خسارت را بر عهده بیمه‌گر قرار داده است. در ادامه نیز چنین آمده خسارات مصرف‌کنندگان غیر مسکونی مانند مشترکین بخش صنعت، تجارت و کشاورزی از محل منابع داخلی شرکت تأمین خواهد شد؛ بدین مفهوم که شرکت خسارات این بخش را بیمه نمی‌کند. شرکت بیمه موظف به پرداخت خسارت مشترکین برق و اعلام نتیجه به دفتر مزبور براساس قرارداد فی مابین خواهد بود. به هر حال برابر تبصره ۲ از سند مورد اشاره، در صورتی که پس از بررسی جمیع جهات، پرداخت خسارت به مشترک تأیید نشده باشد، دبیر کمیته حمایت از مشترکین منطقه، موظف است به نحو مقتضی مراتب را با ذکر دلیل به مشترک اعلام نماید.

ب) نحوه جبران خسارات جسمانی و جانی

در حقوق ایران در زمینه آسیب‌های جسمانی اعم از کشنده و غیرکشنده، نهاد دیه پیش‌بینی شده است. دیه مبلغ مقطوع و حداقل ضرر مسلمی است که فرض می‌شود برای جبران خسارت

مراجعان قرار دهند». بر این اساس اگر نهاد تأمین‌کننده برق به عنوان عرضه‌کننده کالا و خدمت تمام اطلاعات لازم را در اختیار مشتریان خود قرار داده باشد، می‌تواند به استناد آن مشترک متضرر را ملزم نماید تا مطابق آن قبل از اقدام به تعمیر تجهیزات برقی آسیب‌دیده به اداره برق مراجعه نماید.

▪ **بازدید و تهیه گزارش:** پس از تکمیل فرم مربوطه کارشناس بازدید با دستور رئیس اداره فوریت‌های برق از محل و تجهیزات آسیب‌دیده بازدید کرده و گزارشی از وضعیت پیش آمده را ارائه می‌نماید. این گزارش در فرمی تهیه و به همراه درخواست مشترک و فرم اعلام «عیب نرم افزار حوادث و کلیه مستندات ارائه شده در کمیته حمایت از مشترکین منطقه مربوطه، مورد بررسی قرار می‌گیرد؛ با این توضیح که اداره فوریت‌های برق موظف است در صورت فوریت، همان روز و در غیر این صورت حداکثر ظرف مدت ۲۴ ساعت پس از وصول فرم درخواست جبران خسارت ناشی از حوادث اقدام به بازدید از محل نماید. نتایج بررسی‌های صورت گرفته در کمیته حمایت از مشترکین، منطقه توسط دبیر جلسه در صورت جلسه جداگانه تهیه و به امضا کلیه حاضرین در جلسه رسیده و به انضمام کلیه سوابق تهیه شده تکمیل می‌گردد. در صورت تأیید تا مبلغ ۲/۰۰۰/۰۰۰ (دو میلیون ریال) برای کل خسارت و فاکتورهای ارائه‌شده، در رابطه با اشتراک‌های خانگی پرونده به دفتر نظارت بر خدمات مشترکین جهت ارائه سوابق مرتبط به شرکت بیمه، ارسال می‌گردد؛ در رابطه با سایر اشتراک‌ها پرونده جهت پرداخت به اداره مالی منطقه ارائه می‌گردد، اما در صورت تجاوز از سقف دو میلیون ریال و یا اعتراض مشترک به مصوبات قبلی پرونده تشکیل و به صورت کامل به همراه صورت جلسه مذکور که بند آن تکمیل شده باشد، توسط معاون بهره‌برداری منطقه به کمیته عالی حمایت از مشترکین شرکت ارائه می‌گردد.

۲. رسیدگی در کمیته عالی حمایت از مشترکین

در ادامه جریان رسیدگی به خسارت در صورتی که میزان خسارت بالاتر از ۲۰۰ هزار تومان باشد و یا متضرر از نظر کمیته حمایت از مشترکین رضایت نداشته باشد، مراتب به کمیته عالی ارسال می‌شود. پس از بررسی پرونده و تصمیم‌گیری در کمیته عالی مراتب در فرم مربوطه درج و به امضای حاضران در جلسه رسیده و در صورت رعایت سقف ۴ میلیون ریال برای کل خسارات و فاکتورهای ارائه‌شده پس از تصویب برای اشتراک‌های غیرخانگی جهت پرداخت به منطقه عودت و در رابطه با اشتراک‌های خانگی به دفتر نظارت بر خدمات مشترکین جهت جمع‌بندی و ارائه به شرکت بیمه، طی فرم «مکاتبه با شرکت بیمه» ارسال و در نهایت

خصوصی می‌تواند بر مبنای تسبیب، زیان اضافی جبران نشده را از عامل زیان بخواهد.

بحث و نتیجه‌گیری

مسئولیت مدنی نهادهای تأمین‌کننده برق در ایران و آمریکا در مراحل «تولید و انتقال» در زمره اعمال حاکمیتی و در مرحله «توزیع» که مورد بحث در مثال حاضر بوده است، در زمره اعمال تصدی‌گری قلمداد می‌گردد؛ این در حالی است که مبنای ماهیت مسئولیت مدنی نهادهای تأمین‌کننده برق در دو نظام حقوقی ایران و آمریکا متفاوت و متمایز از یکدیگر می‌باشد؛ به طوری که مبنای مسئولیت مدنی نهادهای تأمین‌کننده برق در حقوق ایران مبتنی بر سه نظریه «تقصیر»، «خطر» و «انتساب اضرار» و در حقوق آمریکا، مبتنی بر نظریات «تقصیر» و «مسئولیت محض» می‌باشند. بر این مبنای در حقوق ایران، مسئولیت مدنی نهادهای تأمین‌کننده برق در مرحله توزیع، ماهیت «قراردادی و خارج از قرارداد» داشته و مبتنی بر «تقصیر» است، اما در حقوق آمریکا، مسئولیت مدنی نهادهای تأمین‌کننده برق، ماهیتی مبتنی بر «مسئولیت محض و تقصیر» و نیز «قراردادی و خارج از قرارداد» داشته است. به هر ترتیب، نهادهای تأمین‌کننده برق، متولی توزیع برق به عنوان یک کالای شناخته شده و مورد داد و ستد می‌باشد و نقش اساسی در ارائه خدمات به مشترکین و مصرف‌کنندگان برق در محدوده قرارداد منعقد در راستای انتقال و واگذاری برق دارا می‌باشد؛ بر این مبنای، «شرکت برق»، دارای مسئولیت قراردادی در قبال مشترکین بوده و در قبال سایر شهروندان و کسانی که خارج از شمول قرارداد از ناحیه شرکت‌های توزیع نیروی برق در زمینه فعالیت ایشان دچار خسارت می‌شوند، از نظر مسئولیت خارج از قرارداد یا مسئولیت قهری، واجد مسئولیت تلقی شده و ملزم به پاسخگویی و در صورت لزوم جبران خسارت است.

تمایز در مبنای و ماهیت، زمینه‌ساز تمایز در رویکردهای حقوقی و قضایی در خصوص جبران خسارات ناشی از مسئولیت مدنی نهادهای تأمین‌کننده برق در دو کشور ایران و آمریکا شده است؛ به طوری که در آمریکا سازوکارهایی تحت عنوان رعایت استانداردهای تعریف‌شده و به تبع آن بهبود کیفیت، گارانتی خدمات و نیز پرداخت غرامت در دستور کار می‌باشد، اما در نظام حقوقی ایران، صرفاً پرداخت غرامت مدنظر است که حکایت از آن دارد که نظام حقوقی ایران به نسبت نظام حقوقی ایالات متحده آمریکا در خصوص حقوق مربوط به احراز مسئولیت و آثار

زیان‌دیده از جرم و مجازات مرتکب کافی است و اثبات ورود آن نیازی به دلیل اضافی ندارد. لیکن وجود این فرض، مانع از آن نمی‌شود که قربانی جرم ورود خسارت بیشتری را اثبات کند. در موردی که آسیب جسمانی وارد بر شخص، غیرکشنده باشد و وی پس از مدتی به دلیل دیگری فوت کند، به شخص زیان‌دیده، دیه اعضا تعلق می‌گیرد. در صورتی که حکم قطعی به پرداخت دیه اعضا صادر شده باشد، این طلب به دارایی متوفی پیوسته است و وارث می‌توانند به قائم مقامی متوفی آن را وصول کنند. در غیر این صورت، وارث او فقط با اثبات خسارت واقعی وارد بر متوفی می‌توانند به قائم مقامی دیه اعضا را مطالبه کنند و وارث نمی‌توانند خسارت را تا همان میزانی که خود مورث می‌توانست مطالبه کند، از شخص مسئول مطالبه کنند (ایزنلو و میرشکاری، ۱۳۸۹: ۵۰). البته براساس دستورالعمل‌های ابلاغی وزارت نیرو، برای غرامت فوت حداکثر چهار میلیارد و ۵۴۸ میلیون ریال، غرامت نقص عضو حداکثر سه میلیارد و ۳۲ میلیون ریال و هزینه پزشکی حداکثر سه میلیارد و ۲۲۱ میلیون و ۵۰۰ هزار ریال به آسیب‌دیدگان تعلق می‌گیرد.

البته لازم به ذکر است، مسئولیت نهادهای تأمین‌کننده برق را در موارد ایراد خسارت جسمی ناشی از برق به اشخاص را می‌توان در قانون مسئولیت مدنی، قانون مجازات اسلامی و مصوبه هیأت دولت در مورد حريم خطوط انتقال و توزیع نیروی برق که به استناد تبصره ۲ ماده ۱۸ قانون سازمان برق ایران (مصوب ۱۳۴۶) مورد بررسی قرار داد. بدین ترتیب که ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی مقرر می‌دارد: «هر کس بدون مجوز قانونی عمداً یا در نتیجه بی‌احتیاطی به جان یا سلامتی یا مال و آزادی یا حیثیت یا شهرت تجاری یک به هر حق دیگری که به موجب قانون برای افراد ایجاد گردیده، لطمه‌ای وارد نماید که موجب ضرر مادی و معنوی دیگری شود، مسئول جبران خسارت ناشی از عمل خود می‌باشد»، هر زیان -دیده‌ای حتی اگر از وارث نباشد، می‌تواند مطالبه خسارت معنوی کند و دادگاه باید فقط به وجود رابطه جدی و محکم بین مدعی زیان و مجنی علیه توجه کند و تشخیص دهد که آیا لطمه روحی ادعایی واقعاً عمیق و جدی است یا نه و در اثبات صدمه روحی سختگیری کند. در نتیجه اثبات این امر، سدی در برابر کثرت این -گونه دعاوی می‌شود. پس اگر دیه، مبلغی مقطوع باشد که شامل خسارت معنوی نیز می‌شود، این فکر تقویت خواهد شد که تنها وارثان شخص می‌توانند خسارت ناشی از مرگ او را بخواهند، ولی امروزه پذیرفته شده است که دیه مبتنی بر فرض قانونی ورود ضرر به وارثان است و لزوماً همه ضررها را شامل نمی‌شود و مدعی

از سازوکارهای نظام حقوق کشوری چون آمریکا به مثابه نظامی حقوقی پیشرو در این حوزه، می‌تواند اثربخش باشد.

مسئولیت مدنی نهادهای تأمین‌کننده برق، هنوز نقصان‌ها و خلأهایی دارا می‌باشد که بی‌شک انجام مطالعه تطبیقی و تأسی

References

- Azaria, Danae. (2009). "Energy Transit under the Energy Charter Treaty and the General Agreement on Tariffs and Trade". *Journal of Energy & Natural Resources Law*, vol. 27.
- Balas, Hashim; Bani-Meqdad, Mohammad; Alsmadi, Mamoon Suliman & Boutosh, Ahmad. (2024). "Liability of Electricity Companies for Damages Resulting from Electrocution under Jordanian Legislation". *Pakistan Journal of Criminology*, Vol. 16, No. 01, pp. 303-312.
- Chicago Tribune. (2012). *1 Quote from Fred Vogt, Director of Public Works for the City of Rolling Meadows, Illinois*, after a prolonged electric outage during the summer of 2011. "State Investigation: ComEd Should Pay for Outages".
- Dobbs, Dann B. (2000). *Law of Tort*, West Group, New York.
- Ebadi, Jafar and Amir Dodab-Nejad. (2011). "Choosing the Optimal Model for Incentive Price Regulation Considering Externalities for Iranian Electricity Distribution". *Quarterly Journal of Environmental Economics and Energy*, Year 1, Issue 1: pp. 133-172 (in Persian).
- Ehsani Karsikla, Somayeh; Mohammadi, Sam and Abhari, Hamid. (2012). "Civil Liability of the State after Natural Disasters with a View to the National Crisis Management Law (Approved in 2019)". *Quarterly Journal of New Research in Administrative Law*, Year 4, Issue 12: pp. 227-251 (in Persian).
- Eisenberg, A. M. (2019). "The Role of Fault in Contract Law: Unconscionability, Unexpected Circumstances, Interpretation, Mistake and Nonperformance". *Michigan Law Review*, 107(8).
- Gilmer, Ellen M. (2021). "Can You Sue When the Power Goes Out? Liability Shields Explained". *Bloomberg Law*; at: https://news-bloomberglaw-com.translate.goog/environment-and-energy/my-electricitys-out-can-i-take-someone-to-court-for-damages?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=fa&_x_tr_hl=fa&_x_tr_pto=sc.
- Green Power Markets. (2024). at: <http://www.epa.gov/greenpower/gpmarket>, last review: 2025/1/15.
- Habibi, Hamid; Miri, Hossein and Esmaeili, Ali Akbar. (2014). "Civil Liability of Damages Perpetrators in Accidents Related to Electricity". *Fundamental Research in Law*, Year 2, Issue 6: pp. 9-34 (in Persian).
- Hekmatnia, Mahmoud. (2012). *Civil Liability in Imamiyyah Jurisprudence*. Tehran: Islamic Sciences and Culture Research Institute (in Persian).
- <http://www.pge.com/myhome/customerservice/energystatus>
- <http://www.sce.com/CustomerService/request/service-guarantee-program.htm>
- <https://dolat.ir/detail/421848>
- ICF Consulting. (2003). *The Economic Cost of the Blackout*. An issue paper on the Northeastern Blackout, August 14, 2003. Fairfax.
- Izanloo, Mohsen and Mirshekari, Abbas. (2010). "Inheritance of Blood Money". *Quarterly Journal of Law*, Volume 40, Issue 2 (in Persian).
- Jafari Langroodi, Mohammad Jafar. (2014). *Detailed in Legal Terminology*. Tehran: Ganj Danesh Library (in Persian).
- Karimi, Masoumeh, Najafi Ravadanegh, Sajjad and Haghi Gham, Mahmoud

- Reza. (2011). "Framework for designing resilient distribution networks against natural disasters". *Journal of the Iranian Electrical and Electronics Engineering Association*, Year 18, Issue 2: pp. 119-129 (in Persian).
- Ken Silverstein. (2012). "Upgrading the Grid by Going Underground," *Forbes*, August 2, <http://www.forbes.com/sites/kensilverstein/2012/08/02/upgrading-the-grid-by-going-underground/2/>.
- Manzoor, Davoud and Hamid Askari-Azad. (2008). "Evaluation of the electricity industry reform model in Iran with a focus on Article 44 of the Constitution". *Quarterly Journal of Energy Economics Studies*, Issue 16: 35-80 (in Persian).
- Mousavi Bojnourdi, Seyed Mohammad. (2008). *Rules of Jurisprudence*. Tehran: Majd Publications (in Persian).
- Mydland, O.; Kumbhakar, S.C.; Lien, G.; Amundsveen, R. & Kvile, H.M. (2020). "Economies of scope and scale in the Norwegian electricity industry". *Economic Modelling*, 88, pp. 39-46.
- Saadatmandi, Faezeh Al-Sadat; Badini, Hassan and Karimi, Abbas. (2014). "Principles and Examples of Civil Liability of Electricity Supply Institutions in Iranian and American Law". *Quarterly Journal of Comparative Law Research*, Year 28, Issue 4: pp. 63-97 (in Persian).
- Saadatmandi, Faezeh Al-Sadat; Badini, Hassan and Karimi, Abbas. (2014). "Civil Liability of Electricity Supply Institutions in Iran and America from the Perspective of "Sovereignty" or "Agency"". *Quarterly Journal of Civil Law Knowledge*, Year 13, Issue 25: pp. 93-104 (in Persian).
- Salimi, Fezah and Deylami, Ahmad. (2011). "The Function of Class Action Plans in Compensating Victims of Anti-Competitive Acts (A Comparative Study in the Legal Systems of Iran, the European Union and the United States)". *Quarterly Journal of Civil Law Knowledge*, Year 10, Issue 2: pp. 123-134 (in Persian).
- Stoff, S. (2024), *Power System Economic: Designing Markets for Power*. New York: Weekly.
- Sugarman, Stephen, D. (2000). United States tort reform wars, From the Selected Works of Stephen D Sugarman, University of California, Berkely, Available at: http://works.bepress.com/stephen_sugarman/19.
- Tahmasebi, Ali. (2014). "A Comparative Study of the Conditions of Class Actions in Iranian and Canadian Law, A Lesson for Iranian Law". *Quarterly Journal of Comparative Law Research*, Year 18, Issue 3 (in Persian).
- Tavanir. (2012). Electricity Industry Privatization Plan, at: <http://www.tavanir.org.ir/privatization> (in persian)
- Thomas, Ryland; Williamson, Samuel H. (2019). *What Was the U.S. GDP Then?*. MeasuringWorth. Retrieved April 6, 2019. Cite has empty unknown parameter: |last-author-amp= (help) United States Gross Domestic Product deflator figures follow the Measuring Worth series.
- Yazdanian, Alireza. (2016). *General Rules of Civil Liability*. Tehran: Mizan Publications (in Persian).
- Zakavoti, Ali Asghar; Jafari, Mohammad Ali and Rahnavard, Ali Reza. (2015). Performance Evaluation of the Electricity Distribution Network Due to the 2013 Bushehr Earthquake, 7th International Conference on Seismology and Earthquake Engineering (in Persian).